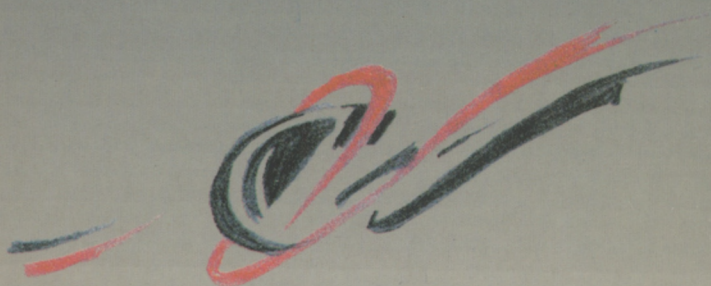


Дмитро Павличко

DMYTRO PAWŁYCZKO

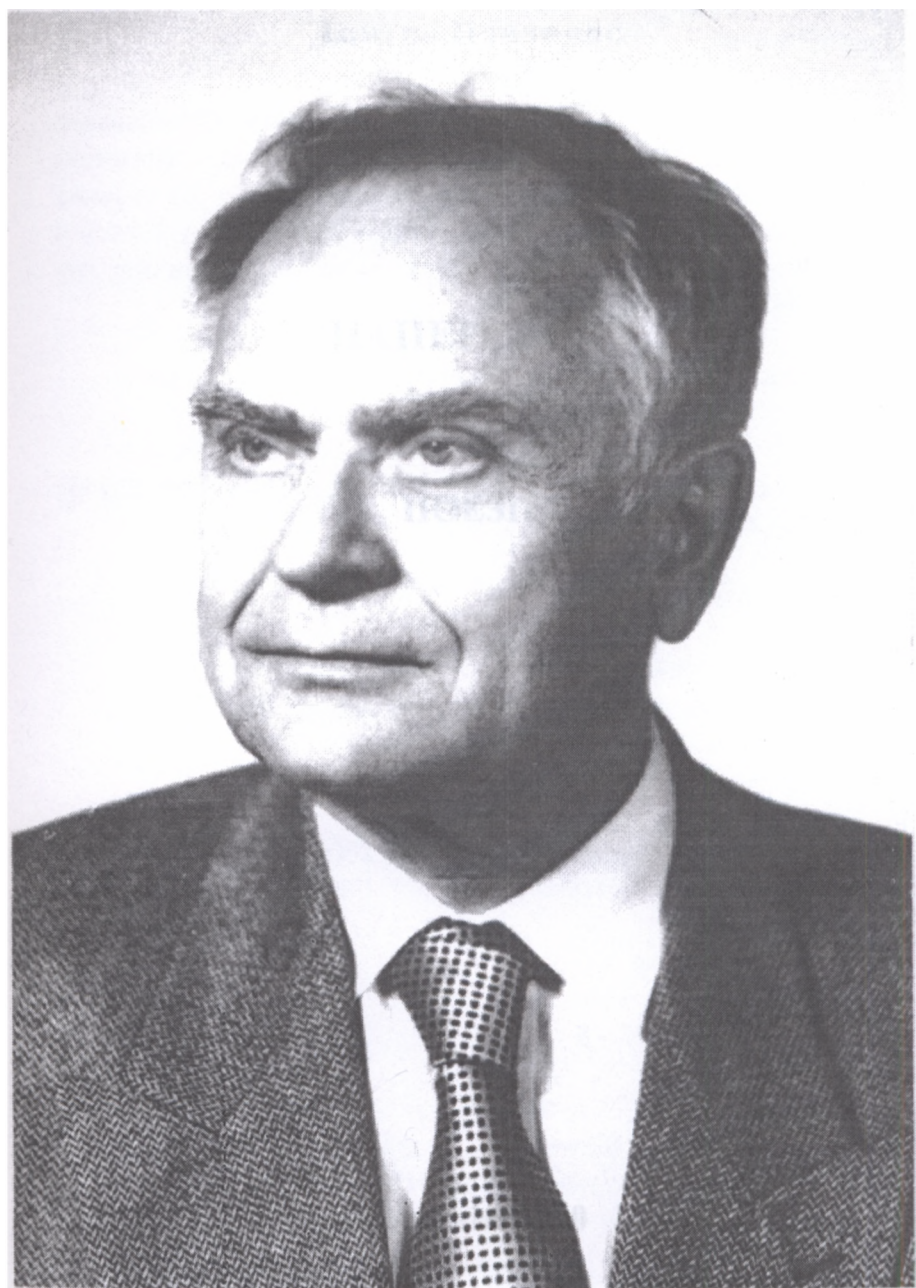
Поезії

Poezje



НАПЕРСТОК

НАРАРСТЕК



Дмитро Павличко

НАПЕРСТОК

ПОЕЗІЇ

Кошалін 2000

Збірка містить вибрані твори видатного українського поета Дмитра Павличка (1929), які окремою книжкою в польськомовних перекладах вперше видаються на теренах Помор'я, де від 1947 року проживають українці – уродженці Надсяння, Холмщини, Підляшшя, а також Лемківщини, яку уславив Богдан –Ігор Антонич.

Упорядкування: Миколи Зимомрі, Романа Скечковського
Передмова: Миколи Зимомрі

Видання здійснене за сприяння Bałtyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej в Кошаліні

Рецензент: Василь Марко

© Дмитро Павличко, 2000

© Богдан Задура, переклад польською мовою, 2000

© Микола Зимомря, Роман Скечковський,
упорядкування, 2000

© Микола Зимомря, передмова, 2000

© Антон Ковач, художнє оформлення, 2000

© Copyright

PW “Miscellanea” sp. z o.o.

ISBN 83 – 87739 – 92 - 8

Wydawnictwo Uczelniane
Bałtyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej
Koszalin, ul. Piłsudskiego 33, tel. 094/341-29-67

Dmytro Pawlyczko

N A P A R S T E K

Poezje

Przełożył z ukraińskiego Bohdan Zadura

Koszalin 2000

Zbiór zawiera wybrane utwory wybitnego ukraińskiego poety Dmytra Pawłyczka /1929/, którego książka w edycji polskiej ukazuje się po raz pierwszy na terenie Pomorza, gdzie od 1947 roku mieszkają Ukraińcy - urodzeni nad Sanem, w Ziemi Chełmskiej, na Podlasiu oraz na Łemkowszczyźnie, którą szczególnie słał Bohdan - Ihor Antonycz.

Pod redakcją - Mykoła Zymomrya, Roman Skeczkowski
Przedmowa - Mykoła Zymomrya

Wydanie sponsorowane przez:
Bałtycką Wyższą Szkołę Humanistyczną w Koszalinie

Recenzent - Wasyl Marko

- © Dmytro Pawłyczko, 2000
- © Bohdan Zadura, tłumaczenie, 2000
- © Mykoła Zymomrya, Roman Skeczkowski, redakcja, 2000
- © Mykoła Zymomrya , przedmowa, 2000
- © Anton Kowacz, projekt okładki, 2000

© Copyright by:
PW "Miscellanea" sp. z o.o.

ISBN 83 – 87739 – 92 - 8

Wydawnictwo Uczelniane
Bałtyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej,
Koszalin, ul. Piłsudskiego 33, tel. 094/ 341-29-67

ЖИТТЯ НА МАТЕРИНОМУ РУШНИКУ

У статті “Шевченко і критики” Іван Франко слушно звернув увагу сучасників на той факт, що кожний великий поет викликає “більше або менше широку літературу...” Ця думка, висловлена автором “Каменярів” у 1904 році, добре узгоджується з долями українського письменства, якщо б назвати імена, приміром, таких майстрів слова, як Євген Маланюк чи Богдан-Ігор Антонич, Василь Стус чи Дмитро Павличко. Либонь, не буде перебільшенням, коли сказати: кожний з них – феномен доби, а водночас і печать її змагань. Передусім – духовних. Звідси – у згаданому сенсі - змістова вартість ідей та їхня проблематичність у творах Дмитра Павличка, поезії якого пропонуються в інтерпретації польською мовою. Скажу одразу: ім’я українського поета знане широкому польському читачеві завдяки намаганням Флоріана Неуважного, Тадеуша Хрузселевського, Юзефа Ленарта, Ежи Літвінюка, Леопольда Левіна, Ольги Петик, Ежи Плесняровіча, Яна Чопіка та, в першу чергу, Богдана Задури. Окрім численних перекладів поезії Дмитра Павличка, видрукованих на

сторінках періодичних видань і кількох антологічного типу публікацій, слід особливо увиразнити дві збірки польською мовою: “Istota rzeczy i inne wiersze” (Warszawa, 1980), “Tajemnica twojej twarzy” (Lublin, 1989). І ось уперше – двомовне видання Павличкових творів. Примітний факт: воно побачило світ на теренах Помор’я, де від 1947 року судилося проживати українцям – уродженцям Надсяння, Холмщини, Підляшшя, а також Лемківщини, яку уславив художнім доробком Богдан-Ігор Антонич (1909-1937). Таким чином, український і передусім – польський читацький загал матиме можливість активно прилучитися до творчого вжитку Дмитра Павличка, власне, поетових надбань останніх років. Так, упродовж 90-х близькі й далекі народи поволі звикають до істини: на політичній карті з’явилася суверенна Українська держава, а з нею нуртують джерела **виборення** нескитних ідей осягнутої державності та реального поборення традиційних для України тривог. Не буде перебільшенням думка, що цими мотивами наскрізь просякнута вся поезія Дмитра Павличка, зрозуміло, в її найкращих виявах. Це засвідчують його збірки, що палко прочитувалися (так, на самотині) ще на зламі 50-х – 60-х років, зокрема “Любов і ненависть” (1953), “Моя земля” (1955), “Чорна нитка” (1958), “Правда кличе!” (1958), “Бистрина” (1959),

“Гранослов” (1968) та ін. Одне слово, молодий тоді автор одразу постав на повен зріст, увійшовши в українську літературу самобутнім гранословом, творцем “Сонетів подільської осені” (1973), а відтак художньо довершеної книжки “Таємниця твого обличчя” (1979), наповненої виразно інтелектуальними ліричними строфами про кохання. Даремно було б стверджувати, що їхня сутність заснована тільки на первісних переживаннях; радше мовиться про панорамне тло життєвого досвіду поета, з одного боку, й опанування моделями художнього досвіду світової поезії – з іншого. Різні стани душі творять на гребені жертовної пристрасті єдине ціле, якщо мати на оці образно-стильову палітру Павличкової любовної лірики. Тому й не дивно, що він у своєрідному заспіві до збірки “Золоте ябко” (1998) – вагомої книжки інтимної лірики Дмитра Паличка – наголошує: “Але мої вірші не є фотографіями того, що було в дійсності, вони відображають скоріше те, що діялося в моїй душі, коли я любив і спізнавав найглибшу тайну людського буття”. Цей зрілий стан душі з найпалкішими почуттями до коханої, чи до найдорожчої на світі – матері-страдниці, чи до упосліджуваного упродовж віків ріднокраю – все це животворить під пером поета. Його мислительна потуга, як правило, конкретна, сповнена внутрішнього болю, любові

й журби (згадаймо глибинну квінтесенцію:

Два кольори мої, два кольори –

Червоне – то любов, а чорне – то журба ...)

Цілком закономірно, що вірш “Два кольори” став популярною піснею в Україні. Цей твір, як слушно зауважив видатний український критик Микола Ільницький, “вводить нас у коло поширених мотивів поезії, опосередкувань і типологічних спорідненостей”.¹ В особі автора “Двох кольорів” маємо майстра контрастів – рівновеликих вимірів, що так характерні для поетового світосприймання як у минулому, так і за сучасної епохи. Ці, сказати б, домінантні лінії зримо проступають, зокрема, у циклі “Пісні печалі” зі збірки “Ностальгія” (1998). Названа книжка засвідчує невичерпний творчий потенціал митця.

Творчість Дмитра Павличка належить, без сумніву, до виразних надбань українського письменства. Вона посідає чільне місце й на карті загальноєвропейської та й світової поезії загалом. Бо її імперативи споріднені з образно-стильовими ходами провідних репрезентантів польської, російської, англійської, німецької чи болгарської культур,

¹ Микола Ільницький. Дмитро Павличко. Нарис творчості. - Київ, 1985. - с. 100.

твори яких Дмитро Павличко адекватно відтворює в шатах українського слова. Та це – осібна сторінка в літописі його творчих змагань, а водночас і неоціненний духовний скарб для українського суспільства. Адже поетичний переклад, видобування рівноцінної домінанти першотвору мовою мети – це, без перебільшення, титанічна праця, а ще й вагомий етап засвоєння українською мовою художніх шедеврів, зосібна, Вільяма Шекспіра, Юліуша Словацького, Христа Ботева, Олександра Блока, Хосе Марті, Лаца Новомеського та багатьох інших представників різних літератур. У цьому зв'язку варто наголосити: Дмитро Павличко по правді заслужив визнання першорядного майстра світового сонетарію (“Світовий сонет ”, 1983) і насамперед – неперевершеного сонетарію Шекспіра. Поява Шекспірових сонетів у блискучих інтерпретаціях Дмитра Павличка окремим томом (Вільям Шекспір. Сонети. – Львів, 1998) – справжня подія в культурному житті України.

Феномен творчих уподобань автора “Покаянних псалмів” охоплює також публіцистичні та літературно-критичні праці, з-поміж яких слід увиразнити такі книжкові видання, як “Магістралями слова” (1978), “Над глибинами” (1984), “Біля мужнього слова” (1988). Для них характерні як ознаки дослідницько - критичного інструментарію, так

і стильового колориту, власне, концептуального осмислення пріоритетних загальнолюдських цінностей.

Годі дошукуватися, яка галузка духовної діяльності Дмитра Павличка вища чи передує, бо кожна з них – суверенна з огляду на естетичну самодостатність. Однак, як на мою думку, найбільший імунітет перед всіма випробуваннями має він, либонь, як поет, автор “Двох кольорів”. Тому й закономірним видається зацікавлення поезією Дмитра Павличка у Польщі, що особливо помітним стало наприкінці 70-х – напочатку 80-х років.

Тут чимало зусиль доклав визначний польський літературознавець і перекладач, палкий прихильник польсько-українських культурних взаємодій Флоріан Неуважний.² Проте найбільше зробив у справі прилучення польського читача до художнього слова українського поета Богдан Задура, тонкий знавець і дослідник творчості Дмитра Павличка. Як уже зазначалося, саме в його інтерпретації з’явилася досі найбільша збірка польською мовою – “Таємниця твого обличчя”. Названа книжка містила твори, які опубліковані у збірках “Любов і ненависть” (1953) і “Спіраль” (1984).

² Див. *Antologia poezji ukraińskiej*. Opracował F. Nieuważny i J. Pleśniarowicz, Warszawa 1976, s. 655 – 670.

Цього разу проривається у друк нова спроба Богдана Задурі явити мовою Міцкевича ще один пласт Павличкової музи – неримовані вірші, в основі яких маємо чітку внутрішню метричну структуру, а на місці рими полишається прозора клаузула. Мовиться про білі вірші – експресивні, гранично виразні, інтонаційно дужі й словесно енергійні сплески поетового мислення. За вірець можуть правити такі твори, як “Київ у травні”, “Все – твоє”, “Земля з Тарасової могили”, “Чужинець”, “Вперше”, “Душа”, “Життя”, “Куделя”, “Наречена”, “Наперсток”, “Скатертина”, “Слов’яни”, “Камінь”, “Писанка”, “О, Батьку мій небесний!”, “Свобода”. Ось, скажімо, заспівні рядки з вірша “Свобода”:

Свобода, як човен.

Гине, коли стоїть на прив’язі,

Керований веслами йде від берега до берега,

А пущений без керма за водою – зникає.

Звісна річ, має місце рельєфно смислова ускладненість, інтелектуальний запал, сповнений авторського почування, доконаного узору з мудрих начал: “Свобода, як молитва. В серці віруючого відкриває Бога...”

Відрадно, що Богдану Задурі вдалося не тільки збагнути сутність Павличкових квінтесенцій, інтонацій, але

й повнокровно відтворити смислове і структурне навантаження у білих віршах. Ось, приміром, мотив поезії “У Стефаника”, що не обмежує головні опори думки поета, а радше – розпросторює їхню первісність, несамовиту пристрасність та об’єктивну націленість на цілющі властивості доброго вчинку опісля того, як постав від’ємний і до того ж недоречний:

А тепер на тому домі –
Рана!
Вирвали таблицю –
Кров засохла на червоній,
Ще австрійській добрій цеглі.
І болить мені та рана!
Хай болить мені, поїду в Русів,
Стану біля його хати,
Буду плакати поволі,
Буду сплакувати болі,
Сльози в рукаві ховати,
Ні! Не плакатиму! Годі!

Для зацікавленого читача тут мимоволі напрошується примітне зіставлення. Хіба поетове життя стелилося тільки гладко, чи не “підпирали” його розмаїті випробування?

Очевидно, не раз і не два падала полуда, а правиця – на серце: “Не ламай мене, Доле!” Може, благав, але не плавав... Звідси – приречена оцінка події з мужньою надією на її повний розклад у словах “Коли умер кривавий Торквемада...”

Поет зустрів свою сімдесяту осінь 28 вересня 1999 року. Куди б не наворачтала його Доля, він прямує їй назустріч, ніколи й ніде не забуваючи про його Україну. І нерідко зриваються з уст слова Фрідріха Шіллера :

Де співають, там лишайся жити:

Лихі люди не мають пісень...

Книжка, яку пропонуємо польському читачеві, утверджуватиме ґрунт як для всебічного засвоєння творчості Дмитра Павличка у Польщі, так і для зміцнення природної приязні між українським і польським народами, яким судилося бути близькими сусідами. А те, що вона побачила світ, завдячуємо багатьом шанувальникам української й польської культур. Бо ж для них “зведення золотих мостів між народами” – сутність своєрідного духовного заповіту Івана Франка; то – голос серця. Щира їм за те подяка, а осібна – належить Богдану Задурі, Ярославу Грицьковянчу, Зігфріду Валчаку, Богдану Нарлоху, Олександрю Колянчуку,

а також канцлеру Балтійської гуманістичної вищої школи в Кошаліні Роману Скечковському, доброчинцеві й одному з ініціаторів цього двомовного видання творів українського поета. Сподіваємося у палкій вірі, що “Наперсток” порадує найширшу читацьку публіку, сприятиме подальшому поглибленню процесу порозуміння між народами, оскільки Дмитро Павличко – поет, громадський, державний діяч – живе й творить в ім’я цього ідеалу, примножуючи духовний доробок України у світах.

Микола Зимомря

ŻYCIE NA MATCZYNYM RĘCZNIKU

W artykule “Szewczenko i krytycy” Iwan Franko słusznie zwrócił uwagę współczesnych na fakt, że każdy wielki poeta ogłasza “więcej lub mniej szeroką literaturę...”. Myśl ta wypowiedziana przez Iwana Frankę w 1904 roku, dobrze odzwierciedla los piśmiennictwa ukraińskiego, jeśli brać pod uwagę takich twórców jak Jewhen Małaniuk, Bohdan Ihor Antonycz, Wasyl Stus, Dmytro Pawłyczko. Nie przesadzilibyśmy chyba mówiąc: każdy z nich jest fenomenem epoki i równocześnie zwierciadłem jej zmagani. Przede wszystkim – duchowych. Z tej wypowiedzianej konkluzji wynika zawartość ideowa utworów Dmytra Pawłyczki, poezji które proponujemy w tłumaczeniu polskim. Powiem od razu: imię poety ukraińskiego jest znane czytelnikowi polskiemu. Swego czasu tłumaczył jego utwory Florian Nieuważny, Tadeusz Chrościelewski, Józef Lenart, Jerzy Litwiniuk, Leopold Lewin, Olga Petyk, Jerzy Pleśniarowicz, Jan Czopik wreszcie Bohdan Zadura. Tłumaczenia ukazywały się w periodyce i antologiach. Wśród kluczowych zbiorów poezji Pawłyczki w języku polskim nazwijmy dwie: “Istota rzeczy i inne wiersze” /Warszawa 1980/ i “Tajemnica twojej twarzy” /Lublin 1989 /.

A oto pierwsze dwujęzyczne wydanie poezji poety ukraińskiego. Rzecz interesująca: ukazuje się ono na terenach Pomorza, gdzie od 1947 roku sądzone było życie wysiedlonym Ukraińcom z terenów Nadsania, Chełmszczyzny, Podlasia jak też Łemkowszczyzny, którą wślawił swymi wierszami Bohdan Ihor Antonycz /1909 – 1937/. W tej sytuacji czytelnik ukraiński i przede wszystkim polski, będzie miał możliwość zapoznania się z twórczym dorobkiem Dmytra Pawłyczki ostatnich lat. Współczesność więc, narody bliskie i dalekie przyjmują do wiadomości: na politycznej mapie świata pojawiło się niezależne państwo - Ukraina, z chęcią walki o lepsze jutro oraz pokonania odwiecznych dla Ukrainy niepokojów. Nie będzie przesady jeśli powiem, że tymi motywami prześięknięta jest cała poezja Dmytra Pawłyczki; rzecz oczywista w jej jak najlepszych wymiarach. Świadczą o tym jego tomiki tak chętnie czytane jeszcze na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych. Mamy tu na uwadze m.in.: „Miłość i nienawiść” /1953/, „Moja ziemia” /1955/, „Czarna nić” /1958 /, „Wzywa prawda!” /1958/, „Ekstrem” /1959 /, „Hranosław” /1968 / i in.

Słowem, młody wtedy poeta znalazł się na należytych poziomie, wszedł w literaturę ukraińską własnym hranosłowem, jako twórca „Sonetów podolskiej jesieni” /1973/, a później książki dającej świadectwo biegłości twórcy pt. „Tajemnica twojej

twarzy” /1979/, bogatej w strofy liryki intelektualnej o miłości. Są wszelkie powody by sądzić, że ten cykl tylko w części był powtórzeniem przeżyć pierwotnych, charakteryzował się bowiem znacznie szerszym tłem praktyki twórczej oraz większym bogactwem modeli artystycznych zaczerpniętych z doświadczeń poezji światowej. Różnorodne stany duchowe na łąkach z ofiarnymi przeżyciami tworzą jedną całość, jeśli mamy na oku obrazowo – stylową paletę miłosnej liryki Pawłyczki. Nic więc dziwnego, że on w swym prologu do tomiku “Złote jabłko” /1998/ - książki podsumowującej intymną i jednocześnie filozoficzną lirykę Dmytra Pawłyczki - akcentuje: “Moje wiersze nie są fotografiami tego co istniało w rzeczywistości, odzwierciedlały one raczej to, co działo się w mojej duszy kiedy kochałem i poznawałem najgłębszą tajemnicę ludzkiego bytu”. Ten dojrzały stan duszy z najgorętszymi uczuciami do ukochanej, do najdroższej na świecie matki - męczennicy, do prześladowanego przez wieki kraju ojczystego – wszystko to pod piórem poety jest ożywione, głęboko przemyślane, konkretne, zabarwione wewnętrznymi przeżyciami, czasem sprowadzone do zmysłowego bólu i cierpienia. Przypomnijmy głęboką sentencję:

Dwa kolory moje, dwa kolory –
Czerwony jest miłością, a czarny – smutkiem...

Wiersz ten stał się popularną pieśnią w Ukrainie. Jak słusznie zauważył znany ukraiński krytyk Mykoła Ilnyćkyj “wprowadza nas w krąg wzbogaconych motywów w poezji, w stan skupienia i typologicznych zależności”.¹ Wśród twórców autor “Dwóch kolorów” zdecydowanie wyróżnia się kontrastowością, tak charakterystyczną dla poetyckiego myślenia Pawłyczki, tak dawniej jak i dzisiaj. Ta dominanta w jego motywach ma miejsce szczególne w cyklu “Pieśni smutku” ze zbioru “Nostalgia” /1998/. Zbiór ten wskazuje na niewyczerpane źródło inwencji twórczej poety.

Twórczość Dmytra Pawłyczki leży na głównej magistrali rozwoju poezji ukraińskiej, wyróżnia się też w kontekście literatury europejskiej i światowej. Jest bowiem spokrewniona z określonymi wartościami poetyckimi czołowych reprezentantów kultury polskiej, rosyjskiej, angielskiej, niemieckiej czy bułgarskiej. Sięgał zresztą do tych twórców poeta ukraiński jako tłumacz. Dodajmy, że osiągnął w tym zakresie wiele sukcesów i przysporzył społeczności ukraińskiej wiele cennych utworów z literatury europejskiej, zwłaszcza takich poetów jak William Shakespeare, Juliusz Słowacki, Christo Botew, Aleksander Błok,

¹ Микола Ільницький. Дмитро Павличко. Нарис творчості. Київ 1985, s. 100.

Chose Marti, Laco Nowomeski oraz wielu innych. W tym zakresie Dmytro Pawłyczko zdobył ogromne doświadczenie przez co zasłużył na wyróżnienie, zaliczenie go do najlepszych twórców takiego układu stroficznego jak sonet / “Światowy sonet”, 1983/ i przede wszystkim takiego niezrównanego mistrza jak Shakespeare. Nie jest rzeczą przypadku, że tom sonetów w tłumaczeniu Dmytra Pawłyczki / “Wiliam Szekspir. Sonety”. Lwów, 1998 / stał się znaczącym wydarzeniem w kulturze ukraińskiej.

W twórczości Dmytra Pawłyczki jest jeszcze jedna dziedzina, która zasługuje na wyróżnienie. Jest to publicystyka i krytyka literacka ogłoszona w kilku wydaniach zbiorowych m.in. “Magistralami słowa” /1978/, “Nad głębinami” /1984/, “Obok śmiałego słowa” / 1988 /. Są one skonwencjonalizowane w obrębie języka występującego w pracach naukowych i publikacjach popularyzujących osiągnięcia wiedzy /konkretne środki językowe, styl, priorytety, instrumentaria badawcze/.

Nie sposób wyliczać jaka część twórczości Dmytra Pawłyczki jest w awangardzie, każda bowiem ze względu na walory estetyczne jest samodzielna i niezawisła. Według mojego punktu widzenia spośród wszystkich poczynąń, immunitet należy do Pawłyczki – poety. Zainteresowanie się więc poezją Dmytra Pawłyczki w Polsce jest zasadne. Obserwujemy go szczególnie

u schyłku lat siedemdziesiątych i w początkach osiemdziesiątych. Wiele wysiłków w popularyzację tej poezji włożył znany polski literaturoznawca i tłumacz, zwolennik polsko – ukraińskiej współpracy kulturalnej Florian Nieuważny.² Niemniej pierwszeństwo w upowszechnianiu poezji Dmytra Pawłyczki wśród czytelników polskich ma bezsprzecznie Bohdan Zadura, znawca i badacz jego twórczości. Jak już podkreślaliśmy, w jego tłumaczeniu ukazał się największy dotąd zbiór – “Tajemnica twojej twarzy”. Mieści on utwory opublikowane wcześniej w zbiorach “Miłość i nienawiść” /1953/ oraz “Spirala” /1984/. Tym razem puszcza się w obieg nowa próba Bohdana Zadury, nowa część twórczości Dmytra Pawłyczki przekazanej językiem Adama Mickiewicza – wiersze bezrymowe, stanowiące w obrębie danego systemu wersyfikacyjnego opozycję wobec wiersza rymowanego /brak rymów rekompensowany jest klauzulą/. Mamy więc do czynienia z wierszem białym: ekspresywnym o zwiększonej wyrazistości, o szczególnych układach składniowo – intonacyjnych powstałych w ścisłej zależności od poetyckiego myślenia. Wzorem mogą służyć takie utwory jak: “Kijów w maju”, “Wszystko jest twoje”, “Ziemia z Tarasowej mogiły”, “Cudzoziemiec”, “Po raz pierwszy”, “Dusza”, “Życie”, “Kądzień”,

² Zob. : Antologia poezji ukraińskiej. Opracował F. Nieuważny i J. Pleśniarowicz, Warszawa 1976 , s. 655 – 670.

“Narzeczona”, “Naparstek”, “Obrusik”, “Słowianie”, “Kamień”,
“Pisanka”, “O, Ojciec mój niebieski”, “Wolność”. Oto cytat
preludium z wiersza “Wolność”:

Wolność, jak łódź.
Gnije, gdy stoi na uwięzi,
kierowana wiosłami płynie od brzegu do brzegu,
a puszczona bez steru na wodę – znika.

Rzecz oczywista, mamy tu bezsprzecznie specyficzne układy znaczeniowe, zapal intelektualny napełniony autorskimi uczuciami wziętymi z mądrych wzorów: “Wolność, jak modlitwa. W sercu wiernego odkrywa Boga...”. Radość sprawia fakt, że Bohdanowi Zadurze udało się zrozumieć nie tylko najistotniejsze z poezji Pawłyckiej ale i w całości odtworzyć układ znaczeniowy i strukturalny wiersza białego. Oto jednostka konstrukcyjna wiersza “U Stefanyka”. Tłumacz nie ogranicza zasadniczą linię tematyczną poety, a raczej ją rozszerza – pierwotną dość niesamowitą namietność oraz obiektywnie namierzony cel na skalające właściwości dobrego uczynku, potem gdy powstał niekorzystny i do tego niedorzeczny:

A teraz na tym domu
blizna!
Wyrwali tablicę –

krwew zaschła na czerwonej
jeszcze austriackiej porządnej cegle.
I boli mnie ta rana!
Niech boli, pojedę do Rusowa,
stanę przy jego domu,
będę płakał powoli,
ból będę splotkiwał,
łzy w rękaw chowając.
Nie, nie będę płakał. Dosyć.

Dla tak uważnego czytelnika, warto byłoby zaakcentować w tym miejscu; jak dobrze czy źle układało się życie poety? Czy nie poddawano go rozmaitym próbom? Rzecz jasna, nie raz i nie dwa pokrywano go polewą, wtedy prawica kierowała się ku sercu: “Nie kuś mnie losie!”. Może prosił lecz nie płakał... Stąd sądy i oceny przeplatane są nadzieją na krach, tak mocno wyeksponowane w słowach “Gdy umarł krwawy Torkwemada...”

Swoją siedemdziesiątą jesień spotkał poeta 28 września 1999 roku. Wszędzie i zawsze gdzie tylko kieruje się jego los, pamięta o Ukrainie. Często z jego ust spływają słowa Fryderyka Schillera:

Gdzie śpiewają, tam pozostań żyć:
Żli ludzie nie mają pieśni...

Książka którą proponujemy czytelnikowi polskiemu, z pewnością ugruntuje trwalsze poznanie twórczości Dmytra

Pawłyczki w Polsce, a tym samym wzmocni więzy sąsiedzkie pomiędzy narodem ukraińskim i polskim. Jej ukazanie się zawdzięczamy kilku miłośnikom kultury obu narodów. Swoisty duchowy testament Iwana Franki o “budowie złotych mostów między narodami” jest dla nich głosem serca i czynu. Serdeczne im dzięki za to, a w szczególności i z osobna Bohdanowi Zadurze, Jarosławowi Hryckowianowi, Zygfrydowi Walczakowi, Bogdanowi Narlochowi, Aleksandrowi Kolańczukowi, jak też kanclerzowi Bałtyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Koszalinie Romanowi Skeczkowskiemu – sponsorowi i równocześnie jednemu z inicjatorów tego dwujęzycznego tomiku poety, działacza społecznego i państwowego Dmytra Pawłyczki. Są wszelkie powody by sądzić, że “Naparstek” ucieszy czytelników, utrwali imię twórcy oraz ideały wyróżniające duchowy dorobek Ukrainy w świecie.

Mykoła Zymomrya

Tłumaczył z ukraińskiego
Jarosław Hryckowian

ДМИТРО ПАВЛИЧКО

НАПЕРСТОК

КИЇВ У ТРАВНІ

Київ у травні
на розквітлих каштанах,
ніби на велетенських парашутах,
піднімається в небеса,
пливе над Україною,
світить зорями соборів.

Князі, митрополити, гريدні,
кагебісти, дисиденти, червоні раби,
академіки, депутати, барди, повії
виходять з могил, з будинків,
з переходів, з ресторанів, з метро,
беруться за руки -
впасти бояться з летючого Києва
в космічну безодню.

Панує любов.
Але цвіт спадає,
розвіваються, рвуться парашути
каштанів,
місто сідає на своє місце,
зачиняються будинки,
ресторани, могили, -
вони почуваються найкраще на землі.

Але люди не беруться за руки,
вони ходять, ховаючи одне від одного
очі,
а цвіт опадає,
спадає,
місто на своє місце сідає.

МУХА

Яка гидотна ота
зеленкава муха,
що сидить, завмерши,
на лайні!
Який отруйний сморід
виходить з-під її крил!
Як неприємно дивитись
на ієрогліф її карлючковатих ніг!

А яка ж вона прекрасна
в краплині бурштину!
Який шовковий поблиск
проміниться з-під її крилець!
Які запаморочливі пахощі
пливуть з-поміж її ніжок,
як зваблює золотий безрух
цієї вічної істоти!

А чи не робить смерть
таке диво з людьми,
зачиняючи їх в янтарну
перлину тривалої, доброї
пам'яті?

МАСКА

В парламенті я вітаюся з друзями,
але мушу посміхатися і до своїх ворогів.
На моєму лиці з'являється маска,
жорстоко ненависна для мене,
бо вона спотворює мій вид,
закриває і забруднює моє обличчя.

Щоб та усмішка не скостеніла,
я, повернувшись додому,
довго вдивляюся в фотографію мого
батька
і відчуваю,
що моє обличчя
знову стає відкритим і чистим.

ВСЕ – ТВОЄ

Все на цьому світі, все - твоє:
земля, перелатана нивами,
пустеля, перенизана маревами,
білогриві океани з золотими пляжами
та з поржавілими кораблями на днищах,
міста з фешенебельними віллами
та майданами, де ходять шахраї й повії,
палаці, осіяні золотом,
і підвали, закиринені щурами,
все - твоє.

Все, до чого доторкнувся твій зір,
все, що прийшло до твого слуху,
все, що ти народив наявині і подумки,
все, що ти вбив, нехотячи і навмисне,
все, що ти пережив на весіллях,
все, що ти поховав на цвинтарях,
все - твоє.

Всі людські діяння,
подвиги благородні і нікчемні
злочинства,
щедроти і кривди, книги і піраміди,
храми і канали між морями,
релігії і держави,
троянди й атомні бомби,
мадонни і освенцімські печі,
все - твоє.

Скажи мені, а як ти можеш існувати,
як ти живеш при тому всьому,
що ти в своїй душі зібрав
завдяки найбільшому дарункові Бога?

КОРА

Я прикладаю руку
до стовбура дзвінкої деревини,
я відчуваю, як тремтить кора,
мов шкіра на коні,
обліплена мухвою
в спекотний день.

Кора тремтить, бо дерево боїться.
Зганяє мою руку,
ірже печально,
так, ніби знає,
що я тримаю другою рукою
пилу зубату.

Я думаю. Втім облітає
із дерева кора,
спадає, наче одяг завеликий.
І голе дерево стоїть переді мною,
як засоромлена жона, з якої здерто
одежу силоміць.

І я кору благаю: повернись,
вернись на своє місце,
одягни страшні суглоби,

серце деревини
сховай, не будь така жорстока,
я ще пилу не нагострив, а ти
вже обернулась на трачиння.

Але кора не чує.
Вона мертва.
Вона зімліла від боязні,
а дерево, що втратило кору,
загине не від пилки чи сокири,
а так, само собою.

ЗАПІЗНО І ЗАСКОРО

В якому столітті
ти не народився б,
завжди буде запізно і заскоро!
Запізно, бо все найважливіше
на цьому світі
вже сталося без тебе,
заскоро, бо все найважливіше
на цьому світі,
ще станеться без тебе.

КІНЕЦЬ СВІТУ

Великі будинки,
якщо дивитися на них згори,
нагадують кладовища -
димарі, мов надгробки.

Літом - нормально.

Але зимою, коли з надгробків
починає вставати дим,
наступає воскресіння з мертвих,
починається кінець світу.

ФОТОГРАФІЇ

На давніх фотографіях,
де я такий ще молодий,
мене нема.
Там якісь подібні до мене люди,
але мене нема.
Немає там
ані моєї сивини, ні втоми, ні печалі.
А де це все було,
коли я фотографувався?
Хлоп'я, що дивиться на мене
із тих світлин,
не знає, як промовити до мене.
Воно
звертається так ніжно: «тату!»
Не батько я тобі, мій хлопче,
і ти мені не син.
Щоправда, ми стрічалися колись,
але коли,
де і навіщо,
не пам'ятаю.

ЗЕМЛЯ З ТАРАСОВОЇ МОГИЛИ

Приїжджають до Канева,
збирають у мішечки наперстками
землю з Тарасової могили,
везуть додому
і думають, що люблять Україну,
як він любив.

А їхньої любові не більше,
як тої землі в мішечку.
Вистачить на те, щоб заспівати «Ще не
вмерла...»,
але не вистачить на те, щоб віддати
Україні
душу й тіло (а де ж взяти душу?),
вистачить на те, щоб проклинати долю
але не вистачить на те, щоб обняти
найменшого брата.
Захована в шухлядах, при старій
позолоті,
забута, обернута в потеруху,
свята земля не допоможе плоті
перейти в світло, як нема духу.

Залишіть же могилу Тараса
в супокії!
Не розкопуйте її, самолюбні ізгої,
не розвозьте світами!

Ви свою землю цілуйте,
що сама ходить за вами,
поглядає у ваші вікна,
просить праці,
пошанування,
любові,
та не на грами,
і скромно чекає на те, щоб замкнути
ваші патріотичні останки в домовині,
на дні могильної ями.

ЧУЖИНЕЦЬ

Я соромлюся брудних обов'язків
моєї плоті
і прагну бути деревом,
кущем або травиною,
корінням засмоктувати в себе
життєдайні соки,
і все спожите
обертати в листя або в зерно.

Але ж я не вмію так жити,
як корінні громадяни
цієї планети - рослини;
я - чужинець, що досі не вивчив
їхньої мови, не засвоїв
їхніх звичаїв,
хоч живу разом з ними
з незапам'ятних часів.
Не знаю, де моя вітчизна,
можливо, там, у глибинах зоряного неба,
але я знаю, що мушу платити
за свободу неприкутого до землі духу
тяжким життям і смертю свого тіла.

ДВЕРІ

Я відчуваю острах,
проходячи крізь електронні двері
на летовищах
та в коридорах урядових будинків,
бо ті двері завжди тихенько пищать,
хоч у моїх кишнях
нема ні ключів, ні монет,
ні брелків, ні ножів,
ні патронів, ні револьверів.

- Вийміть усе металеве і покладіть на
стіл!

- Я не маю нічого металевого при собі.
Ваші двері надмірно чутливі.

Проходжу. Вартовий прислухається.
Двері пищать.

Він не знає,
що в мене в грудях
вінок з колючого дроту,
котрий я сплів і насадив на серце
своїми ж руками.

САМОТНІСТЬ

Там, де немає ні друзів,
ні ворогів моїх,
немає і моєї батьківщини.
Я народився з української землі,
і на моєму серці
запечені сліди її болінь,
але в самотності, на чужині
я й ворога обняв би,
тільки щоб він
мене впізнав і поглядом ненависті
сказав: «Це ти! Я тебе знаю...!»

ДАРУНОК СТАЛІНА

В самому центрі Варшави
стоїть велетенська,
кам'яна піраміда -
дарунок Сталіна польському народові.

Сімнадцять тисяч стовпчиків на ній,
які нагадують надгробки, -
це сімнадцять тисяч офіцерів,
розстріляних у Катині.

Вечорами
у вікнах піраміди
з'являються обличчя замордованих.
Уста ледве ворушаться,
але я знаю -
вони співають:
Jeszcze Polska nie zginęła!

ГРІШНИЦЯ

Я купив у Німеччині авто,
на ньому їздила пані Рената,
якої ніколи я не бачив.
А була вона, мабуть грішницею,
бо залишила в автомобілі
свою вервецю, повішену на дзеркалі
перед лобовим склом.

Тепер я ту вервечку перебираю,
подумки переходжу всі гріховні пригоди
незнайомої жінки,
молюся і свої гріхи
на ту вервецю накладаю,
і чую, як мене принаджує
своїми безсоромними вчинками
Рената, якої ніколи я не бачив.

КАЖАН

Мордочка диявола,
собачі вуха,
ніби саморобні крила,
як у перших летунів,
що розбивалися, скачучи із дзвіниць.

Він нічим не нагадує янгола,
скинутого в темноти,
покараного за гордощі.
Та все ж коли він шугає в нічному небі
поміж деревами і будівлями,
я думаю не про його потворність,
а про майстерність льоту наосліп,
про Генія темряви,
що перевищує янгола - Генія світла.

ВПЕРШЕ

Вже все було.
Немає новизни ні в чому.
Я жив колись на цій землі,
я мучився мізерними думками,
я намагався захистити правду,
вмирав
і вже тепер не знаю,
навіщо народився вдруге
чи, може, втретє.

Так воно, але
зацвів бузок сьогодні на світанку,
так ніби сиза туніка,
в глибинах синя,
краями облямована блакитом,
спустилася на землю
з плеча богині.

Завмер я з подиву,
ніколи
не бачив я у всіх своїх життях
краси такої,
запаху такого не споживав, не звідав.

Я голову свою занурив
у куц бузку,
мов кінь - в копицю сіна.

Мені на очі прилягли
блакитні фалди дивної одежі.

Що сталося? А що?
Це вперше
зацвів бузок,
принаймі так йому здається,
це вперше я його побачив,
і вперше став конем, і вперше
свій погляд обмотав
блакитним шовком.

ДУША

В мені живе душа мого предка.
Тремчу, коли коня побачу,
а як почую
дзеленькотання воза
селянського,
від захвату музичного вмираю,
а як торкнуся до писаної крайки,
що оббігає стан дівочий,
готовий все оддати за той пояс,
що мої пальці в небо забирає.

ЖІНКИ

Мене приваблюють берези,
як жінки,
в довгих, зелених, прозорих сукнях,
крізь які просвітлюється біле тіло.

Мене приваблюють бджоли,
як жінки,
що вганяють у мене болісні жала
своєї космічної зверхності.

Мене приваблюють спортивні
автомобілі,
як жінки,
що міцно обіймають,
нехтують небезпеками,
слухняні на найбільших швидкостях
і найкрутіших
поворотах,
а коли, не дай, Боже, розбиваються,
то вибухають і горять дотла.

КРИЛА

Крила потрібні жінці,
що стала недавно дружиною.
Допоки вона завагітніє,
політати повинна,
а може, повинна прийняти
насіння божественне в небі,
щоб народити не тільки
від плоті, але й від духу!
Крила й на те їй потрібні,
щоб вистелити потому
пір'ям і пухом гніздов'я,
де прийде на світ дитина.
Крила й на те їй потрібні,
щоб туга за ними вродилась
в людському тілі, що мусить
коритись земному тяжінню.

НЕПОРОЧНІ

Непорочні бояться бруду,
вони, як той сніг, що чіпляється хвої
або яблуневої конари,
щоб не впасти на землю.

Тихо. Немов жінки вагітні
стоять у білих фартухах дерева;
і раптом чути їхній крик.

То не пологи починаються,
то від непорочності святої
стовбури ламаються, мов кості.

СХОДИ

Ти помиляєшся,
якщо думаєш, що твої сходи,
котрими йдеш вгору,
ведуть лише вгору.
потім, ідучи вниз,
ти збагнеш, що твої сходи
тебе обдурювали.

ДЕРЕВО

Дерево, яке я посадив,
пізнає мене, зітхає за мною,
просить од мене води в посуху.
А я, поливаючи його, обтинаю
з особливою запопадливістю
зайві гілки на ньому;
я не шкодую його і завдаю йому болю,
так ніби росте воно з мого серця,
як совість.

ВІКНА

Крізь найменше вікно
можна побачити цілий світ,
якщо душа болить і сльозою
затягнуті зіниці.

Крізь найбільше вікно
не побачити і крихти світу,
якщо зір наповнений злобою,
наче камінь своєю твердістю.

ЖИТТЯ

Своє життя тримаю на долоні,
немов уламок мармуру із Парфенону.
Вже знаю, то не є частина храму,
камінчик той під храм підкинули
хитрющі греки,
щоб туристи не розібрали Акрополь
по каменинці.
Мене одурено, та все ж моє життя,
таке мале, і гостре, і безформне,
іскриться тим же мармуровим блиском,
що й храм, поставлений для Бога на горі.

/

Я є

Я є частина землі
по мені ходять
мене перекопують
в мене засівають насіння
мені дякують за врожай
я мовчу бо знаю
я є
хоч інколи мені хочеться
відпочити
або схопити лопату
і заїхати перекопальникові по плечах
але я мовчу
бо я є
мій несподіваний рух
міг би упевнити моїх господарів
що мене нема
а я є

СВЯТИЙ МИКОЛА

Він мав дуже ясні очі й сиву бороду,
цілий рік дивився на мене уважно
зі своєї стіни,
а в той ранок, як я знайшов цукорки -
подарунок від нього під подушкою,
усміхнувся до мене.

Скоро я почав ходити лісами
і забув про нього.
А, будучи в тюремній камері,
я згадував нашу стіну з образами,
просив святого Миколу
покласти мені під куфайку,
на якій я спав, бодай півцукорка.

І тоді в камеру його вштовхнули
енкаведисти.
Він був побитий, на його сивій бороді
запеклися краплини крові.
Його витягли з криївки десь біля
Делятина,
і він признався: сидіти в землі
йому було важче, ніж сидіти в криміналі.

Він дивився на мене уважно,
а далі вийняв з кишені своєї порваної,
надгнилої блюзи
півцукорка і подав мені.
«Бери і знай, це від святого Миколи!».

КУДЕЛЯ

Життя пряде
і нитку скручує з куделі мого серця
послинить і потягне з куделі почувань
убоге волокно

З куделі мого серця
ніби з хмари
життя тоненьку нитку скручує
пряде
послинить і потягне волокно убоге
пряде й пряде
Куделя зменшується
вже вона не хмара
а тільки стіг стіжок
мала копичка віхоть
а на журливім веретені
виблискує тісний моток
Якби то можна зупинити
рух веретена
і розмотати пряжу
і замотатись
у те нитковище
і що?
і стати мумією?
ні вже краще
хай ті нитки
зостануться на веретені
хай їх розмотує і рве чужа рука
я приглядатись буду збоку.

ПРИМХА

Якось я зустрів янгола,
і давай задирати його сорочку;
хотів дізнатися,
чи він справді янгол, чи - янголиця.
А він починає мене бити
крилами, як гусак,
і каже: «Що за дурнувата примха!
Хіба ти не можеш
по манерах моїх здогадатися,
що я - непорочна панна і тобі не пара?!»

Потім я зустрів диявола,
схопив його за роги,
і давай придивлятися до гладенького
обличчя,
хочу дізнатися,
чи він справді диявол, чи - дияволиця.

А він мене хвостом
попід коліна як вріже,
аж я впав.
Він і каже: «Що за дурнувата примха!
Хіба ти не можеш
по манерах моїх здогадатися,
що я - непорочна панна і тобі не пара?!»

ПАВИЧ

Дош відкрив за собою,
як павич,
велетенський хвіст - веселку,
і так стояв собі на овиді,
поблискуючи блакитним
майже прозорим пір'ям.

А справжній павич
запечалився.
От, - подумав, - є на світі птах,
що має хвоста упівнеба,
не те, що я - бідолаха.
Запечалився і здох від заздрості.
А дош одірвався од свого хвоста,
як від зайвого тягарю,
непотрібної прикраси,
і пішов, і пішов, і зник за обрієм.

НАРЕЧЕНА

Якби ти не бігав
не ходив не їздив світами
а тільки стояв біля мене
я любила б тебе
як наречена
обтулювала б ласкавим листям

Жаль мені
що ти приляжеш колись
під мої гострі корені
і я змушена буду жити
з тобою в парі
як жінка
що не зазнала замолоду
і вже не прагне кохання

Ах Калино Калино
помовчи-но.

КОНСІЛІУМ

- Перший доктор: У нашого пацієнта душа в кавернах.
Другий: Він глухуватий, майже не чує крику совісті.
Третій: У нього розвинена манія величчї, тому він постійно помиляється.
Четвертий: Краще б він помер! Тоді про нього почнуть говорити як про героя і мислителя.
П'ятий: Що ви кажете, шановний колего?! Та ж ми зібралися, щоб йому допомогти.
Шостий: Часом людині і смерть допомагає.
Сьомий (головний): Як вам не соромно! Це ж велика людина і вона повинна жити.
Перший: Знаєте, каверни є, але їх не видно, тобто видно, але не дуже, все в тумані...!
Другий: Совість його рідко обзивається, вона досить чиста, зрештою деякі клапті можна віддати в хімчистку...
Третій: Якщо добре подумати, його помилки оберталися добром для народу. Треба було лише почекати.
Четвертий: Якби ми його врятували, нам була б вдячна вся нація...
П'ятий: Я бачу, він здоровий, умовно здоровий, адже є хворі з набагато гіршим діагнозом.
Шостий: Смерть допомагає лише вмираючій людині. А він ще не вмирає...
Сьомий (головний): Дякую. З вашого дозволу, я скажу йому, що він житиме. Хай не журиться! Наша нарада закінчена...

НАПЕРСТОК

У Празі,
На Золотій Вуличці,
вузенькій, зачиненій, як наперсток,
я купив наперсток
і втішився, як дитина.

Моя мати,
як я був малим,
згубила наперсток
і наказала мені
шукати його в спориші на подвір'ї,
але я не знайшов...

Вона показувала
попроколювану пучку на пальці
із краплинами чорної землі,
і скаржилася на мене,
бо я ж не знайшов наперстка.

Моєї матері вже немає,
і мене вже майже немає,
але в моїй руці є наперсток,
гарячий, повен тепла,
ніби його щойно зняла з руки
моя мати.

Вона, ніколи не була в Празі,
на Золотій Вуличці,
але я заглядаю у віконця
чужих будинків,
так ніби моя мати
в одному з них
от-от з'явиться і скаже:
“Нарешті ти знайшов
мій наперсток, а казав,
його нема!”

СОБАКА

Собака сидів під плотом
і плакав.
Сльози текли по його вусах,
які нагадували заріст
на обличчі Франца - Йосифа,
австрійського цісаря,
і я посміхнувся,
зупинившись перед заплаканим псом;
це йому не сподобалося.

Він загарчав,
а я сказав йому:
«Ти подібний до імператора,
якого чорта ти плачеш?»
При цьому я наважився
погладити його,
і це йому сподобалося.
Він перестав плакати,
довго дивився в моє обличчя,
а далі сказав:
«Мені здається,
своєю зачіскою і виголеним лицем
ти подібний до Наполеона,
але що з того?
Ти плачеш, коли тебе б'ють,
і тобі подобається,
коли тебе гладять!»

СКАТЕРТИНА

В резиденції амбасадора,
де повно антикварних меблів
з королівських палат,
японських ваз та золотих статуєток,
на столі
біліла скатертина,
єдина річ, яка нагадала мені
рідну оселю.

Я одразу побачив на ній
сліди від округлого хліба,
(такий моя мати випікала),
пляму від розлитого молока,
(моя неуважність!),
а далі, немов на екрані,
побігли на ній кадри з мого дитинства.

Я пригнувся,
поцілував скатертину під столом,
як прапор,
а мій господар, посол,
подумав, що вона неприємно пахне,
і наказав застелити стіл
іншим накриттям.

Коли її несли,
взявши за краї,
в згортку, ніби в колисці,
я побачив своє давнє,
майже дитяче обличчя.
Воно відходило з нею,
в ній,
а вона, як дівчина,
махала мені на прощання
білими рукавами.

ЛЮЛЬКА

Чудова люлька.
Лежить, як дівчина на пляжі,
переді мною на столі.
Мов ніжки, складені до купи,
вигинистий, звабливий цибушок.
Беру і чую на долоні
округлу й теплу
лінію стегна;
ніхто, здається, не курив,
а форма гріє руку,
як жива.
І пахне тютюнець,
як золоте волосся,
і сам займається,
тільки вдихни,
втягни в легені
пахощі п'янливі.

Та я побоююсь її.
Ця люлька ще не палена.
Вона нова.

Я ж добре знаю,
почорніс,
від огню та диму,
стане ще кращою,
блищатиме, як та мулатка,

і сповиватиме
в блакитні хмари
мене й мої думки,
а я,
в устах відчувши саджу,
за чистотою світу затужу...
Нехай лежить неткнутою.
Е ні, таки подихаю
тим сатанинським тілом,
будь що будь!

ДЕНТИСТ

Не бійтеся, - сказав дентист, -
вас не болітиме,
але, знаєте, зуби є зуби,
треба терпіти ...

- Якщо не болітиме,
то що саме я мав би терпіти?

- Та ні, воно трохи болітиме,
бормашина, як податкова інспекція,
може доторкнутися до самого нерва,
і тоді...

- Що тоді?

- Треба виймати приховані гроші
і платити!

- За що?

- За те, що в зубі з'явилася велика діра
і її треба запломбувати.

- А звідки ви знаєте, яка діра в моєму
зубі?

- Та ви що? Я тільки знаю, що податкова
інспекція мусить знайти діру у вашому

зубі, навіть якщо її там нема. То ж мені треба платити податок, а з чого я візьму гроші, як не з дупла у вашому зубі?

- Ви думаєте. Що в моєму зубі є долари?

- Я впевнений в цьому. Може там є гривні.

Але, знаєте, зуби є зуби,
там усе може бути, а тому людині треба
терпіти, терпіти...

СОЛОВ'І І ЖАБИ

Весна.

Співають солов'ї і жаби.

Хто краще - я не знаю.

Можливо, солов'ї.

Вони, як Моцарти, радіють,
сердечка розриваючи од щастя,
і промені зорі вечірньої
гойдають у блакитнім небі
їхні тільця.

Та все ж таки,
мабуть, жаби -
то кращі співаки.

Вони - по шию у болоті,
але вчувається крізь їхній смуток
бажання доторкнутись до небес.
І їхня пісня викликає співчуття,
неначе те мугикання німого,
що тішиться поцілунками
коханої.

СЛОВ'ЯНИ

Зібрались слов'яни на конгрес:
жито, пшениця, просо, квасоля, гречка,
ячмінь, чечевиця, горох, овес,
і дуб...

Не дивуйтеся, - каже, -
я ваша родина,
у мене тільки грубша стеблина!
Я - миролюб!

Слов'яни здивувалися -
Яка можуть!
Які титани слов'янства на світі ростуть!

А дуб їм і каже: -
Ставайте всі піді мною,
я вас нагодую і напою,
із листя свого наготую вам гною,
будете жити, ніби в раю.
Будете рости під моїми конарами,
І, якщо ви читали «Метаморфози»,
то приготуйтеся - я лісовими чарами
можу вчинити дубка із мімози!
Згодом і ви станете деревами,
а я ж буду вас боронити від блискавиці
й панувати над вами,
милі мої братчики і сестриці!
А слов'яни подумали,

подумали,

поду...

І кажуть: - Хоч ти і найбільший у нашім
роду,

і заманливо бути

таким, як ти еси,

але що з того вийде?

Одні дубові ліси!

А, крім того, нам дуже дорога

наша воля.

Так сказали слов'яни -

жито, пшениця, просо, гречка, ячмінь,

чечевиця,

горох, овес і навіть квасоля.

КІНЬ ЮЗЕФА ПОНЯТОВСЬКОГО

Приїхав Леонід Кучма
до Варшави,
і заграв оркестр перед президентським
палацом
«Ще не вмерла Україна»

А бронзовий воїн Понятовський,
що давно зупинився перед палацом
і ніяк не може зіскочити з сідла,
питає свого бронзового коня:
«Що то за пісня? Чий то славень
грають?»

А бронзовий кінь відповідає:
«То гімн України, пане генерал!»

А бронзовий воїн Понятовський
питається далі:
«А звідки ти знаєш? Слів нема,
я чув тільки мелодію!»

А бронзовий кінь відповідає:
«Подивися, он там поміж амбасадорами
стоїть посол України. Середнього росту,
сивий чоловік.
Завжди, коли він біля нас проходить,

звертається до мене зрозумілою мені
мовою, -

адже всі мої предки були на службі
в українських козаків - «Коню, - він
каже, - чи не набридло тобі тут стояти.

Заглянь колись до мене на алею Шука 7,
я тобі розчешу бронзову гриву!».

І сміється...

І сміється...

А сьогодні, як тільки заграли ту
пісню, він заплакав...

КАМІНЬ

Кожен камінь має місце:
той - у персні, той - в короні,
той - в стіні, той - в загорожі,
той - на пам'ятній могилі,
той - в брукованій дорозі,
той - на дні ріки чи моря,
але кожен має місце,
де виконує він службу
міцності й краси землі.

Добровільно не уступить
місця власного ніколи
жоден камінь.
Тільки камінь,
що на мене трохи схожий,
в полі виораний плугом,
камінь із обдертим боком,
із надірваним корінням
посувається по ниві
сам собою, щоб оддати
місце зернятку малому,
кільчикові й колоскові,
щоб виконувати службу
міцності й краси землі.

Я - між каменями камінь,
власне місце також маю,
і ніхто мене ніколи
не зіпхне з мого місця,

жоден плуг мене не вирве
з глибу рідної землі.

А якби таке лучилось,
не лежатиму на ниві,
я відсунусь, відкочуся,
я вмуруюся в дорогу,
я впаду на дно потоку,
а все тільки, щоб зостатись
вірним кам'яній природі
і виконувати разом
з колоском одвічну службу
міцності й краси землі.

ДРАКОН

В одному київському ресторані
до мого стола присів Дракон.
«Коли ти був маленьким, - каже, -
вірив казочкам, то в битві зі мною
відрубав мені дві голови -
праву і ліву.»

Справді Дракон мав дуже широкі плечі,
впадало в око, що на них могли рости
додаткові голови.

«Я вдячний тобі, - каже Дракон, -
бо з того часу, як я став центристом,
тобто - з центральною головою -
я маю певну пошану
серед драконячої нації!»

Його червоні, огненні очі
були наповнені сльозами радості.

«Я розумію тебе, Драконе, - сказав я, -
бо мені важко жити навіть з
однією головою, яка має
то лівий, то правий ухил!»

НЕ КАЖИ

Не кажи
що нічого не сталося
коли мати твоя заплакала
Не кажи
що ти знаєш правду
коли дружина твоя засміялася
Не кажи
що ти знаєш дорогу
коли дорога тебе не знає
Не кажи
що ти вмієш читати
коли боїшся заглядати в дзеркало
Не кажи
що ти любиш батьківщину
бо це може бути правдою
тільки після твоєї смерті.

ПОЦІЛУНКИ

Ми з тобою у Дніпрі купались,
тілами молодими дотикались,
устами й чолами,
плечима і грудьми цілувались,
а потім на піску лежали,
аж поцілунки повисихали,
а як були вже сухими,
мов листя осіннє
в небеса позлітали,
в небі світилися,
мерехтіли, як зорі,
тугою серця наші наповняли.

НЕГІДНИКОВІ

Я зустрівся з тобою, як з брудним
дощем.

Я пройшов крізь тебе і живу,
а тебе немає.

Та я вдячний тобі за твоє болото,
бо змивши його, я побачив
своє обличчя таким, як воно є.

Тебе вхлинула земля,
тебе немає,

а я буду навіть тоді,
коли стану в землі землею,
а в світлі світлом.

КАТІВНЯ

Проходив я у Гданську
біля того дому,
де за христоносців катівня була,
і крики почув
з-за червоного муру,
так ніби стара цегла стогнала
і плакала.

В ту мить я опинився в рідному Яблунові
і власний крик
почув з-під землі,
бо той будинок, де мене катували
енкаведисти,
запався в землю.

ПИСАНКА

Цей світ - надбита писанка;
вона ще не розпалась,
але глибокі тріщини у шкарлупі
показують, що на землі живуть сліпі,
котрі не бачать
розколин небезпечних;
танцюють, бавляться,
ненавидять собі подібних,
вбиваються навзаєм,
а кров тече
в жолобини і нищить шкаралущу,
і вже вулкан - жовток -
із зародком страшної смерті -
показує свої червоні кігті,
та їх не бачать очі невидючі!
Отак живуть сліпі на божій шкаралущі,
надбитій і тремкій,
на шкаралупинці тонкій,
тонесенькій, тонюській.

МОВЧАННЯ

Я вчився все життя мовчати.
Я говорив, а потім каявся,
Я слів своїх соромився
Я жалував, що слову на спокусу
піддався знову, я навчився бути
мовчазним,
поволі маломовнішим ставав.

Ось час іде, коли моя наука
заволодіє мною до кінця;
мовчатиму, хоч кликатиме правда,
хоч будуть звати друзі і кохана,
мовчатиму й на голос України
не одізвуся... І хрест, що наді мною
розведе руки, скаже, як професор:
«Поганий учень був, але, нарешті,
навчився мудрості найвищої - мовчить!»

ЗЕЛЕНІ СВЯТА

Трава на сіножаті
трава на підлозі
трава на хаті
трава на оборозі

А по тих травах
в тихій тривозі
дівчина ходить
біленькі нозі

Ходить дівчатко
в зеленій повені
нозі біленькі
в коліна ціловані

В коліна в стегна
в пальчики в стопи
Ходить дівчатко
княгиня Європи

Не оглядайся
моя русалко
життя минуло
мені не жалко

Мушу так само
стати травною
щоб твої ноги
вмити росною
цілунком студеним
терпкою жагою
тебе накрити
всю з головою.

МЕНЕ НЕМА

Весняне сонце пробиває
грубезні мури.
Як діаманти на долоні Бога,
блискоче вікнами Варшава.
З дворів магнолії виходять -
прозорі, фіолетові суконки,
тіл не видно,
але я знаю,
під платтями тужавіють дівочі груди
від пристрасті...

А як мої підкиївські дерева?
Напевно зацвіли,
без мене зацвіли,
це дуже дивно.
Без мене зацвітає Україна,
та жодна квітка
мене не бачить,
не пам'ятає
моїх сумних очей.

А може справді
мене нема?
Бо ж не даремно там мене шукають,
впиваючись очами в кожную постать,
безсмертні очі вишень і черешень!
А тут мене не бачать, бо не знають
магнолії, форзиції та абрикоси,

немов би я так само
прозорим став, і зник,
запропастився у ніщоту,
і втратив суцїсть.
Якщо весною жоден цвіт мене не бачить,
то це біда.
Мене нема.

ПОРЯДОК

Вже всі люди
належать до однієї партії,
і в кожному вікні кожного дому,
як сонце,
просяває усміх вождя.
Порядок.

Вже всі дерева
напровесні випускають
не своє,
а березове листя.
Порядок.

Вже зозулі, й синиці, й шпаки, й
жайвронки
співають солов'їними голосами.
Порядок.

Вже всі народи
розмовляють однією мовою,
і всі книжки,
писані в добу до єдноязичія
різними мовами,
спалені.
Порядок.

Вже діти не народжуються,
а старі люди вмирають,
світ порожніє,
а міста
обертаються в гори смітників,
де в норах співають щури
високими голосами:
«Порядок, порядок, порядок!»

КРАСА

Кохана! Чого мене приваблює твій
погляд
наляканий,
що ніби каже: - я благаю
твої сили, оборони мене!
Я знаю,
там, де панує страх, нема краси,
але чого переляк,
що схований у зблисках неба,
в здибленому морі,
в пломенях пожежі,
красу являє...?

За людським острахом
стоїть неначе надмогутність
природи людської,
що кориться до часу,
і дивиться благальними очима,
та придивись і ти побачиш в них
і море здиблене,
і пламені пожежі,
і блискавки, що розтинають небо.

О, БАТЬКУ МІЙ НЕБЕСНИЙ!

Коли Ісусові диявол
у пустині
показував майбутнє людства,
він приховав сибірські табори,
обведені колючими дротами,
озера у карельським лісі,
накриті кригою із сивих мозків,
що витекли крізь попробовані потилиці
письменників -
(енкаведисти, як гестапівці,
стріляли завжди ззаду).
він приховав дим Треблінки,
що кучері жіночі розносив над полями,
він приховав над Нагасакі хмари
грибовидні,
словом, століття нашого прикмети
він приховав...

І тільки з висоти Голгофи і хреста,
вже будучи прибитим,
Ісус побачив спухлих з голоду дітей
в благословенній Україні,
побачив Освенцімські печі,
побачив крові
пульсуючий струмок
під фундаментами тюрми в Катині,
і здригнувся,
і збагнув,

що смерть його не може бути,
спокутою за злочини вселюдські.
І гірко плачучи, він думав,
як кожен чоловік земний, що вже
вмирати має:
«О господи, о батьку мій небесний,
навіщо жив я і за що конаю?!»

У СТЕФАНИКА

Я приїхав до Стефаника
у Краків,
а Стефаника нема.
На будинку, де колись була таблиця,
що казала: - він тут жив, -
глибока рана.
Він тут жив, і я був певен,
де він жив, там він живе.
Бо Стефаник - то Стефаник,
ні від'їхати на урльоп,
ні померти він не може.
Я бував тут,
наче в хату,
я заходив у таблицю,
я вітався з господарем кремезним,
я питався, як живеться
вам у Польщі, пане - брате...
Він дивився сумно - сумно: -
«Повмирали мої друзі,
Нікому прийти в гостину».
Хоч було там трохи тісно,
Ми сиділи, пили пиво,
згадували Коломию,
Русів, Снятин, і Стопчатів...

А тепер на тому домі -
рана!
Вирвали таблицю -
кров засохла на червоній,

ще австрійській добрій цеглі.
І болить мені та рана!
Хай болить, поїду в Русів,
стану біля його хати,
буду плакати поволі,
буду сплакувати болі,
сльози в рукаві ховати,
Ні! Не плакатиму! Годі!
Ми наплакались, панове,
пошукайте ту таблицю,
затуліть на цеглі рану,
а як ви вже повмирали,
то вставайте, бо Стефаник
вартий того, щоб воскресли
його друзі по всій Польщі.

КРОТИ

Кроти ходять у темнотах норами.
Дуже рідко
висувають вуса
із купини,
з огидою відвертаються
від небесного світла.

Страх загнав їх під землю,
і не прозріють вони доти,
доки не збудуться боязні
жити на поверхні,
де на них чигають ворони і вовки.

Страх відбирає очі
і в деяких людей,
хоч дивляться вони на сонце,
та бачать тільки нори поперед собою,
і бігають коридорами
своєї темної свідомості,
намагаючись наздогнати
таких же, як вони, кротів.

ВОЛОВЕ ОЧКО

Повіяв вітер із Дніпра,
і вивіяв серце з мене;
воно полетіло на Захід,
і впало в Стопчатові на толоці,
де я маленьким пас корову.
Як ви не вірите, вийдіть на Крушник,
подивіться, як там
у жереповому кущі тремтить
маленька пташка, волове очко,
біля свого гнізда, в якому
залишив я колись
свої долоні...

А моє серце
жити не може
без тої пташки, із котрою
воно колись літало
навперегони.

РОЗМОВА

Приїхав до мене
шкільний товариш мій,
каже: «Буду вмирати!»

«Не вмирай, - кажу йому, -
пожалій мене. Що ж я робитиму,
як тебе не стане?»

«Буду вмирати, - каже, -
сили немаю жити!»

«Не вмирай, - кажу йому, - не ображай
мене,
бо буду бити!»

ТРИЗУБ

Дивись, дивись, але ніколи
ти не надивишся... - Герб України...
та це ж орел, спадаючий із високості
неба,
кермуючи розкритими крильми,
у здобич він націлює свій дзьоб;
та ні - читай - це ж літери міцні,
що сплетені у мужнім слові «воля»
де «л» над «о» стоїть, так ніби в захист
бере округлу безборонну букву;
та ні, вдивися краще, - батько й мати
дитя своє тримають між собою,
так наче обіруч ведуть його до школи;
та ні, - це дерево життя, що дві конари
розкинуло над широчезним пнем;
та ні, - ти тільки добре придивися -
це - поміж стегон молодих
йде гострий гін життя, який дає
зачаття й невмирущість роду;
та ні, це ватра, що горить на небі
в осінній день і кличе людство
погрітися, це все - тризуб,
та ні, мої братове,
це трійця християнська, що її
явили нам євангелисти,
шукаючи премудрості й рятунку
в потроєному образі Всевишнього,
в троїстій сутності всього живого...

Ти не надивишся, бо з постаттю тризуба
поєднані герої Крутів і Базару,
з його рисунку
зринають мазепинки воїнів УПА,
ковніри січових стрільців,
три пальці дівчинки малої,
котра сиділа на батьковім плечі
над морем мітингу киян
24-го числа,
в суботу, в серпні
1991 року,
три ясні пальчики,
підняті вгору
понад будівлями Хрещатика,
над головою гетьмана Богдана,
над банями Софійського собору!

СВОБОДА

Свобода, як човен.

Гниє, коли стоїть на прив'язі,
керований веслами йде від берега до
берега,
а пущений без керма за водою - зникає.

Свобода, як білотка.

Не приживається на чорноземних
нищинах,
а росте й цвіте на каменистих висотах
полонин.

Свобода, як молитва.

В серці віруючого відкриває Бога,
а в серці безвірника - диявола.

Свобода, як нива.

Працюєш - дзвенить колосками,
не працюєш - бур'яном заростає.

Свобода, як жінка.

Принаджує неприступністю,
а продажністю - викликає огиду.

Свобода, як бритва.
У твердій руці голить,
а в тремтячій - калічить обличчя.

Свобода, як мати.
Ти за нею ридатимеш аж тоді,
як вона покине тебе навіки.

Свобода, як сонце.
Між різними землями несправедливо
тепло своє розподіляє,
але без нього немає життя на планеті.

ГРАФИНЯ

Зійди з полотна! – я сказав.
Вона зійшла.

Я взяв її за руку
і почав зсувати один за одним
персні з її пальців.

Сережки вона зняла сама.

Ви напевно – графиня, - я сказав.-
Стільки дорогоцінностей...

Я думала, ви мене роздягаєте,
а ви лічите моє золото! –

сказала вона розгніваним голосом.

- Та ні, я хотів лише дізнатися, чи ви
графиня...
- Мовчіть! Я розчарована!

Вона повернулась на полотно
і всі перстені знову заблищали
на її пальчиках.

Мене опекла іронічна усмішка на
її устах.
Я не міг більше дивитися
на портрет жінки в моєму номері
і попросив адміністратора
переселити мене в іншу кімнату
того божевільного готелю...

БОСОНІЖ

Мій дід сказав: як я помру,
не взувайте мене,
я хочу відійти босоніж на той світ.
Коли він лежав на столі
я дивився на його стопи.
Були вони чорні, грубі, місцями
попробивані.

Шкіра на пальцях і п'ятах була
жовта, як вощина,
але боками в тріщинах чорніли смуги,
наповнені нашою землею.

Колючі стерні і покоси
на тих стопах не залишили жодного
сліду – попробивані місця – то були
сліди цв'яхів,
які заганялися в дідові ноги,
коли він місив глину, щоб нею
обмастити дерев'яні стіни нашої хати і
стайні...

Де бралися оті цвяхи в глині,
ніхто не знав, але вони там були,
великі, іржаві, гострі,
ніби призначені для розп'яття.

Мій дід вірив у Бога,
він хотів на тому світі
показати свої стопи,
подібні до ніг Спасителя,
І це йому вдалося.

DMYTRO PAWŁYCZKO

NAPARSTEK

Poezje

PRZEŁOŻYŁ BOHDAN ZADURA

KIJÓW W MAJU

Kijów w maju
na rozkwitłych kasztanach,
jak na olbrzymich spadochronach,
unoszą się w niebo,
płyną nad Ukrainą,
świeci gwiazdami soborów.

Książęta, metropolici, drużynnicy,
kagiebiści, dysydenci, czerwoni niewolnicy,
akademy, deputowani, bardowie, kurwy
wychodzą z mogił, z budynków,
z przejść, z restauracji, z metra
biorą się za ręce -
boją się wypaść z lecącego Kijowa
w kosmiczną otchłań.

Panuje miłość.
Ale kwiat opada,
rozrywają się, rwą spadochrony
kasztanów,
miasto siada na swoje miejsce,
zamykają się budynki,
restauracje, mogiły, -
najlepiej czują się na ziemi.

Jednak ludzie nie chwytają się za ręce,
chodzą, chowając oczy jedni przed drugimi,
a kwiat opada,
spada,
miasto siada na swoje miejsce.

MUCHA

Jaka ohydna jest ta
zielonkawa mucha,
która siedzi, znieruchomiała,
na łajnie!
Jaki jadowity smród
wydobywa się spod jej skrzydeł!
Jak odrażający jest
hieroglif jej karłowatych nóg!

A jakaż jest piękna
w kropli bursztynu!
Jaki jedwabisty blask
mieni się pod jej skrzydłami!
Jakie odurzające zapachy
płyną spomiędzy jej nóżek,
jak kusi złoty bezruch
tej wiecznej istoty!

I czy śmierć nie dokonuje
takiego samego cudu z ludźmi,
zamykając ich w jantarowej
perle trwałej, dobrej
pamięci?

MASKA

W parlamencie witam się z przyjaciółmi,
ale muszę uśmiechać się i do wrogów.
Na mojej twarzy pojawia się maska,
której tak nienawidzę za to,
że zniekształca,
zakrywa i brudzi moją twarz.

Żeby ten uśmiech nie skostniał,
po powrocie do domu
długo wpatruję się w fotografię ojca
i czuję,
jak moja twarz
znów staje się szczerą i czystą.

WSZYSTKO – TWOJE

Wszystko na tym świecie, wszystko jest
twoje.

Ziemia, połatana polami,
pustynia, przewleczona mirażami,
białogrzywe oceany ze złotymi plażami
i zardzewiałymi okrętami na dnie,
miasta z eleganckimi willami
i placami, po których chodzą oszuści i
kurwy,
pałace, mieniające się złotem,
i piwnice, pełne szczurów.
Wszystko jest twoje.

Wszystko, czego dotknął twój wzrok,
wszystko, co doszło do twego ucha,
wszystko, co urodziłeś w rzeczywistości i w
myśli,
wszystko, co zabiłeś, niechcący i
naumyślnie,
wszystko, co przeżyłeś na weselach,
wszystko, co pochowałeś na cmentarzach,
wszystko jest twoje.

Wszystkie ludzkie postęпки,
czyny szlachetne i nikczemne zbrodnie,
łaski i krzywdy,
książki i piramidy,
świątynie i kanały między morzami,
religie i państwa,

róże i atomowe bomby,
madonny i oświęcimskie piece -
wszystko jest twoje.

Powiedz mi, jak możesz istnieć,
jak żyjesz z tym wszystkim,
co zgromadziłeś w swej duszy,
dzięki największemu z darów Boga?

KORA

Kładę dłoń
na pniu dźwięcznego drzewa,
czuję, jak drży kora,
niby skóra konia,
oblepiona przez muchy
w upalny dzień.

Kora drży, bo drzewo się boi,
odgania moją rękę,
rży smutnie,
tak, jakby wiedziało,
że w drugiej ręce trzymam
zębata piłę.

Myślę. Nagle spada
z drzewa kora,
spada, jak za duże ubranie,
i stoi przede mną nagie drzewo,
jak zawstydzona żona, z której przemocą
zdarto ubranie.

I błagam korę: wróć,
wróć na swoje miejsce,
okryj straszne stawy,
serce drzewa
ukryj, nie bądź taka okrutna,
jeszcze piły nie naostrzyłem, a ty
już przeznaczyłaś się na trociny.

Ale kora nie słucha.
Jest martwa.
Zemdlała ze strachu,
a drzewo, które utraciło korę.
zginie nie od piły albo siekiery,
a tak, samo z siebie.

ZA PÓŹNO I ZA WCZEŚNIE

W jakimkolwiek stuleciu
byś się urodził,
zawsze będzie za późno i za wcześnie!
Za późno, bo wszystko, co najważniejsze
na tym świecie,
już stało się bez ciebie,
za wcześnie, bo wszystko, co najważniejsze
na tym świecie,
jeszcze się stanie bez ciebie.

KONIEC ŚWIATA

Wielkie budynki,
kiedy patrzeć na nie z góry,
przypominają cmentarze -
kominy jak nagrobki.

Latem - normalnie.

Ale zimą, kiedy z nagrobków
zaczyna unosić się dym,
następuje zmartwychwstanie,
zaczyna się koniec świata.

FOTOGRAFIE

Na starych fotografiach,
gdzie jestem taki jeszcze młody,
mnie nie ma.
Są tam jacyś podobni do mnie ludzie,
ale mnie nie ma.
Nie ma tam
mojej siwizny, zmęczenia ani smutku.
I gdzie to wszystko było,
kiedy się fotografowałem?
Chłopiec, który na mnie patrzy
z tych zdjęć,
nie wie, jak do mnie przemówić.
I zwraca się tak delikatnie: "tato!"
Nie jestem twoim ojcem, chłopcze,
i ty nie jesteś moim synem.
Co prawda, spotykaliśmy się kiedyś,
ale kiedy,
gdzie i po co,
nie pamiętam.

ZIEMIA Z GROBU TARASA

Przyjeżdżają do Kaniowa,
nabierają do woreczków naparstkami
ziemi z grobu Tarasa,
wiozą do domu,
i myślą, że kochają Ukrainę,
jak on.

A tej ich miłości nie więcej
niż ziemi w woreczku,
Wystarczy, żeby zaśpiewać “Jeszcze nie
umarła...”,
ale nie wystarczy, by oddać Ukrainie
duszę i ciało (skąd zresztą wziąć duszę?),
wystarczy, żeby poprzeklinać los,
ale nie wystarczy, żeby objąć
najmniejszego z braci.

Schowana w szufladach, przy starej
pozlótce,
zapomniana, zamieniona w paprochy,
święta ziemia nie pomoże ciału
przemienić się w światło, kiedy nie ma
ducha.

Zostawcie grób Tarasa
w spokoju!
Nie rozkopujcie go, samolubni egoiści,
nie rozwoźcie po świecie!

Własną ziemię całujcie.
co sama chodzi za wami,
zagląda wam w okna,
prosi o pracę,
szacunek,
miłość,
ale nie na gramy,
i cicho czeka na to, żeby zamknąć
wasze patriotyczne szczątki
w trumnie,
na dnie grobowego dołu.

OBCY

Wstydzę się brudnych powinności
mego ciała
i pragnę być drzewem,
krzewem albo trawą,
korzeniem zasysać w siebie
życiodajne soki,
i wszystko, co spożyję,
zamieniać w liście albo w ziarno.
Ale przecież nie umiem tak żyć,
jak korzeniowi obywatele
tej planety - rośliny:
jestem obcym, co do tej pory się nie nauczył
ich mowy, nie przyswoił sobie
ich zwyczajów,
choć od niepamiętnych czasów
żyję razem z nimi.

Nie wiem, gdzie jest moja ojczyzna,
być może tam, w głębinach gwiazdzistego
nieba,
ale wiem, że muszę płacić
za wolność nie przykutego do ziemi ducha
ciężkim życiem i śmiercią ciała.

PRZEJŚCIE

Czuję lęk,
przechodząc przez elektroniczne drzwi
na lotniskach
i w korytarzach rządowych gmachów,
bo te drzwi zawsze cicho piszczą,
choć w moich kieszeniach
nie ma kluczy, ani monet,
ani breloczków, ani noży,
ani naboji, ani rewolwerów.

- Wszystko metalowe wyjąć i położyć na
stół!

- Nie mam przy sobie niczego metalowego.
Wasze drzwi są zbyt czułe.

Przechodzę. Ochroniarz słucha.
Drzwi piszczą.

Nie wie,
że mam w piersi
wianek z kolczastego drutu,
który uplotłem i nałożyłem na serce
własnymi rękami.

SAMOTNOŚĆ

Tam gdzie nie ma ani przyjaciół,
ani wrogów moich,
nie ma i mojej ojczyzny.
Urodziłem się z ukraińskiej ziemi
i na moim sercu
wypalone są ślady jej cierpień,
ale w samotności, na obczyźnie,
objąlbym nawet wroga,
byleby tylko
mnie poznał i nienawistnym spojrzeniem
powiedział: "To ty! Znam ciebie!"

PODARUNEK STALINA

W samym środku Warszawy
stoi olbrzymia
kamienna piramida -
dar Stalina dla polskiego narodu.

Siedemnaście tysięcy jej kolumnienek
przypominających nagrobki -
to siedemnaście tysięcy polskich oficerów
rozstrzelanych w Katyniu.

Wieczorami
w oknach piramidy
pojawiają się twarze zamordowanych.
Usta ledwie się poruszają,
ale wiem -
śpiewają:
Jeszcze Polska nie zginęła!

GRZESZNICA

Kupiłem w Niemczech samochód,
jeździła nim pani Renata,
której nigdy nie widziałem.
A była ona, być może, grzesznicą,
bo zostawiła w wozie
swoją różaniec, powieszony na lusterku
przed przednią szybą.

Teraz ja ten różaniec przebieram,
w myślach przechodzę wszystkie grzeszne
przygody
nieznanej kobiety,
modłę się i swoje grzechy
na ten różaniec kładę,
i czuję, jak mnie wabi
swymi bezwstydnymi uczynkami
Renata, której nigdy nie widziałem.

NIETOPERZ

Pyszczek diabła,
psie uszy,
skrzydła jak własnej roboty,
niby u pierwszych lotniarzy,
którzy rozbijali się, skacząc z dzwonnicy.

Niczym nie przypomina anioła,
strąconego w ciemność,
ukaranego za pychę.
Lecz mimo wszystko, kiedy mknie nocnym
niebem
między drzewami i budowlami,
myślę nie o jego potworności,
a o mistrzostwie lotu na oślep,
o Duchu ciemności,
który przewyższa anioła - Ducha światła.

PIERWSZY RAZ

Wszystko już było.
W niczym nie ma nowości.
Żyłem kiedyś na tej ziemi,
zмагаłem się z marnymi myślami,
usiłowałem posiąść prawdę,
umierałem
i teraz już nie wiem,
po co urodziłem się po raz drugi,
a może trzeci.

Tak to jest, ale
bez zakwitł dzisiaj o świcie,
jak gdyby modra tunika
w głębi niebieska,
oblamowana po brzegach błękitem
spłynęła na ziemię
z pleców bogini.

Zamarłem z podziwu,
nigdy
w żadnym swoim życiu nie widziałem
takiego piękna,
zapachu takiego nie chłonałem, nie
wyobrażałem sobie.

Zanurzyłem głowę
w krzak bzu
jak koń - w kopę siana.
Do oczu mi przyłgnęły
błękitne fałdy dziwnej szaty.

Co się stało? No co?
Pierwszy raz
zakwitł bez,
przynajmniej tak mu się wydaje,
pierwszy raz go zobaczyłem
i pierwszy raz stałem się koniem, i pierwszy
raz
swoje spojrzenie owinałem w błękitny
jedwab.

DUSZA

Żyje we mnie dusza mojego przodka.
Drzę, kiedy zobaczę konia,
a jak usłyszę
turkot chłopskiego
wozu,
umieram z muzycznego zachwyty,
a kiedy dotknę barwnej krajki,
która opasuje dziewczęcą kibić,
gotów jestem oddać wszystko za tę strefę,
która moje palce zabiera do nieba.

KOBIETY

Pociągają mnie brzozy,
jak kobiety
w długich, zielonych, przezroczystych
sukniach,
przez które prześwituje białe ciało.

Pociągają mnie pszczoły,
jak kobiety,
które wbijają we mnie bolesne żądła
swej kosmicznej zwierchności.

Pociągają mnie sportowe samochody
jak kobiety,
które mocno obejmują,
gardząc niebezpieczeństwami,
posłuszne przy największych szybkościach
i na najbardziej ostrych
zakrętach,
a kiedy, nie daj Bóg, rozbijają się
wybuchają i płoną do szczytu.

SKRZYDŁA

Skrzydła potrzebne są kobiecie,
Która niedawno została żoną.
Zanim zaciąży,
Powinna polatać,
A może powinna w niebie
Przyjąć boskie nasienie,
Żeby urodzić nie tylko
Z ciała, ale i z ducha!
Skrzydła są jej potrzebne i po to,
Żeby później wyścielić
Pierzem i puchem gniazdo,
Gdzie przyjedzie na świat dziecko.
Skrzydła potrzebne są i po to,
Żeby tęsknota za nimi
Narodziła się w ludzkim ciele, które musi
Uginać się pod ziemskim ciężarem.

NIEWINNI

Niewinni boją się brudu.
Są jak śnieg, co czepia się igliwia
Albo konaru jabłoni,
Żeby nie upaść na ziemię.

Cisza. Jak brzemienne kobiety
Stoją w białych fartuchach drzewa.
I nagle słyszać ich krzyk.

To nie porody się zaczynają.
To od świętej niewinności
Pnie jak kości się łamią.

SCHODY

Mylisz się,
Jeśli myślisz, że twoje schody,
Którymi idziesz w górę
Prowadzą tylko w górę.
Potem, idąc w dół,
Odkryjesz, że twoje schody
Cię oszukały.

DRZEWO

Drzewo, które posadziłem,
Poznaje mnie, wzdycha za mną,
Prosi mnie o wodę w czas suszy.
A ja, podlewając je, obcinam
Z osobliwą zapamiętałością
Jego zbędne gałązki:
Nie żal mi go i zadaję mu ból,
Tak jakby rosło ono z mojego serca,
Niby sumienie.

OKNA

Przez najmniejsze okno
Można zobaczyć biały świat,
Kiedy dusza boli i łzą
Zaciągnięte źrenice.

Przez największe okno
Nie zobaczysz nawet kawałeczka świata,
Kiedy wzrok napęczniony jest złością,
Niby twardością kamień.

ŻYCIE

Swoje życie trzymam na dłoni,
Jak ułomek marmuru z Partenonu.
Już wiem, to nie jest fragment świątyni,
Ten kamyk podrzucili pod świątynię chytry
Grecy,
Żeby turyści nie rozebrali Akropolu
kamień
po kamieniu.

Oszukano mnie, ale to przecież moje życie,
Takie małe, ostre i bezkształtne,
Lśni takim samym marmurowym blaskiem
Jak świątynia, postawiona na górze Bogu.

JESTEM

Jestem częstką ziemi
chodzą po mnie
przekopują mnie
rzucają we mnie ziarno
dziękują mi za urodzaj
milczę bo wiem
jestem
choć czasami chciałabym
odpocząć
albo chwycić łopatę
i przeciągnąć nią po plecach temu który
kopie
ale milczę
bo jestem
mój niespodziewany ruch
mógłby upewnić mych gospodarzy
że mnie nie ma
a jestem

ŚWIĘTY MIKOŁAJ

Miał bardzo jasne oczy i siwą brodę,
cały rok patrzył na mnie uważnie
ze swojej ściany,
a tego ranka, gdy znalazłem cukierki -
prezent od niego pod poduszką -
uśmiechnął się do mnie.

Szybko trafiłem do lasu
i zapomniałem o nim.
A, siedząc w więziennej celi,
przypominałem sobie naszą ścianę z
obrazami,
prosiłem świętego Mikołaja
by położył mi pod kufajkę,
na której spałem, choć pół cukierka.

I wtedy do celi wepchnęli go enkawudziści.
Był pobity, na jego siwej brodzie
zaschły kropelki krwi.
Wyciągnęli go z kryjówki gdzieś koło
Delatyna,
i przyznał się: siedzieć w ziemi
było mu ciężiej, niż siedzieć w więzieniu.

Popatrzył na mnie uważnie,
a potem wyjął z kieszeni swojej porwanej,
zbutwiałej bluzy
pół cukierka i podał mi.
“Bierz i wiedz, że to od świętego
Mikołaja!”.

KĄDZIEL

Życie przędzie
i nitkę skręca z kądzieli mojego serca
ślini i wyciąga z kądzieli odczuć
ubogie włókno

Z kądzieli mojego serca
jak z chmury
życie cieniutką nitkę skręca
przędzie
ślini i wyciąga włókno ubogie
przędzie i przędzie
Kądziel się zmniejsza
to już nie chmura
a tylko stóg stożek
mała kopka wiecheć
a na smutnym wrzecionie
pobłyskuje ciasny motek
Gdyby tak można było zatrzymać
ruch wrzeciona
i rozmotać przędzę
i zamotać się
w te nitki
i co?
stać się mumią?
to już lepiej
niech te nitki
zostaną na wrzecionie
niech je rozplątuje i rwie cudza ręka
a ja poprzyglądam się z boku

ZACHCIANKA

Spotkałem przypadkiem anioła
i dawaj zadzierać mu koszulę;
chciałem się dowiedzieć,
czy to rzeczywiście anioł, czy - anielica.

A on zaczyna tłuc mnie
skrzydłami, jak gęsior,
i mówi: "Co za głupia zachcianka!
Czyżbyś nie mógł się
po moich manierach domyślić,
że jestem niepokalaną panną i nie parą dla
ciebie?!"

Potem spotkałem diabła,
chwyciłem go za rogi
i dawaj przypatrywać się jego
gładziusieńkiej twarzy,
chcę się dowiedzieć,
czy to rzeczywiście diabeł, czy - diablica.

A on jak mnie ogonem
nie przejedzie pod kolanami,
aż upadłem.
I mówi: "Co za głupia zachcianka!
Czyżbyś nie mógł się
po manierach moich domyśleć
że jestem niepokalaną panną i nie parą dla
ciebie?!"

PAW

Deszcz rozpostarł za sobą
jak paw
olbrzymi ogon - tęczę
i tak stał sobie na widnokręgu,
pobłyskując błękitnymi
prawie przejrzystymi piórami.
A prawdziwy paw
zasmucił się.
Cóż, - pomyślał - jest na świecie ptak.
który ma ogon na pół nieba,
nie to, co ja - biedaczysko.
Zasmucił się i zdechł z zazdrości.
A deszcz oderwał się od swojego ogona,
jak od zbędnego ciężaru,
niepotrzebnej ozdoby,
i zapiszczał, i poszedł i znikł za horyzontem.

NARZECZONA

Gdybyś nie biegał
nie chodził nie jeździł po świecie
a tylko stał koło mnie
kochałabym cię
jak narzeczona
otulałabym łaskawym listowiem

Szkoda mi
że położysz się kiedyś
pod moje ostre korzenie
i będę musiała żyć
z tobą w parze
jak kobieta
która nie zaznała za młodu
i już nie pragnie miłości

Ach Kalino Kalino
umilknij - no

KONSYLIIUM

Pierwszy lekarz: Dusza naszego pacjenta podziurawiona jest kawernami.

Drugi: Jest głuchy, prawie nie słyszy krzyku sumienia.

Trzeci: Ma rozwiniętą manię wielkości, dlatego nieustannie się myli.

Czwarty: Lepiej, żeby umarł. Wtedy zaczną o nim mówić jako o bohaterze i myślicielu.

Piąty: O czym pan mówi, szanowny kolego?! Przecież zebraliśmy się, żeby mu pomóc.

Szósty: Czasem śmierć pomaga człowiekowi.

Siódmy: Jak panu nie wstyd! To przecież wielki człowiek i powinien żyć.

Pierwszy: No tak, są kawerny, ale ich nie widać, to znaczy widać, ale nie za bardzo, wszystko we mgle...!

Drugi: Jego sumienie rzadko się odzywa, jest dość czyste, zresztą niektóre kawałki można oddać do pralni chemicznej...

Trzeci: Jeśli się dobrze zastanowić, to jego pomyłki obracały się na dobro narodu. Trzeba było tylko poczekać.

Czwarty: Gdybyśmy go uratowali, cały naród byłby nam wdzięczny...

Piąty: Uważam, że jest zdrowy, umownie zdrowy, są przecież chorzy z o wiele gorszą diagnozą.

Szósty: Śmierć pomaga tylko umierającemu,
a on przecież nie umiera...

Siódmy: Dziękuję. Za przyzwoleniem panów, powiem mu,
że będzie żył. Niech się nie martwi!
Panowie, narada skończona...

NAPARSTEK

W Pradze,
w Złotym Zaułku,
wążutkim, zamkniętym, jak naparstek,
kupiłem naparstek
i ucieszyłem się,
jak dziecko.

Moja matka,
gdy byłem mały
zgubiła naparstek
i kazała mi go
szukać w sporyszu na podwórzu,
ale go nie znalazłem...

Pokazywała
pokłuty opuszek palca
w który zaszła czarna ziemia
i skarżyła się na mnie,
że nie znalazłem naparstka.

Mojej matki już nie ma
i mnie już prawie nie ma,
ale jest w mojej ręce naparstek,
gorący, pełen ciepła,
jakby go zdjęła przed chwilą z palca
moja matka.

Ona nigdy nie była w Pradze,
w Złotym Zaułku,
ale spoglądałam w okna
cudzych domów,
tak jakby zaraz miała się
pokazać w jednym z nich
i powiedzieć:
“Nareszcie znalazłeś
mój naparstek, a mówiłeś,
że go nie ma!”

PIES

Siedział pod płotem pies
i płakał.
Łzy ciekły mu po wąsach,
które przypominały zarost
na obliczu Franciszka Józefa,
austriackiego cesarza
i uśmiechnąłem się,
przystając przy zapłakanyim psie,
i to mu się nie spodobało.

Zawarczał,
a ja powiedziałem:
“Jesteś podobny do cesarza,
po jakie licho płaczesz?”
Odważyłem się przy tym
go pogłaskać
i to mu się spodobało.

Przestał płakać,
długo patrzył mi w twarz
a potem powiedział:
“Tak mi się zdaje,
że uczesaniem i wygolonymi policzkami
przypominasz Napoleona,
ale co z tego?
Płaczesz, gdy cię biją
i podoba ci się,
kiedy cię głaszczą.”

SERWETA

W rezydencji ambasadora,
gdzie pełno jest antycznych mebli
i królewskich sal,
japońskich waz i złotych statuetek,
na stole
bielała serweta,
jedyna rzecz, która mi przypomniła
rodziną wieś.

Od razu zobaczyłem na niej
ślady po okrągłym chlebie,
(taki piekła moja matka),
plamę po rozlanym mleku,
(moja nieuwaga!),
a potem, jak na ekranie,
kadry mego dzieciństwa.

Pochyliłem się,
pocałowałem serwetę pod stołem,
jak sztandar,
a mój gospodarz, ambasador,
pomyślał, że serweta niemiło pachnie
i kazał nakryć stół
czymś innym.

Kiedy ją nieśli,
wziąwszy za brzegi
jak zawiniątko, niby w kołysce,
zobaczyłem swoją dawną,
swoją dziecięcą twarz.
Ona odchodziła wraz z nią,
w niej,
a serweta jak dziewczyna
machala mi na pożegnanie
białymi rękawami.

FAJKA

Piękna fajka.
Leży, jak dziewczyna na plaży,
na stole przede mną.
Jak nóżki złożone razem,
wygięty, powabny cybuszek.
Biorę i czuję na dłoni
krągłą i ciepłą linię uda;
nikt chyba jej nie palił,
a forma grzeje rękę,
jak żywa.
I pachnie tytoń
jak złote włosy,
i sam się zapala,
tylko wdychać,
wciągać w płuca
upajający zapach.

Więc się jej trochę boję.
Nikt jej jeszcze nie palił.
Jest nowa.

Przecież dobrze wiem,
poczernieje,
od ognia i dymu,
stanie się jeszcze piękniejsza,
będzie lśnić, niby mulatka,
i spowije
błękitnymi chmurami

mnie i moje myśli,
a ja,
czując w ustach smołę,
zatręsknię za czystością świata...
Niech leży nietknięta.
Ech, nie, jednak pooddycham
tym szatańskim ciałem,
raz kozie śmierć!

DENTYSTA

Proszę się nie bać - powiedział dentysta,
nie będzie bolało,
ale, wie pan, zęby to zęby,
trzeba cierpieć...

- Jeśli nie będzie bolało,
to po co właściwie mam cierpieć?

- No nie, to trochę zaboli,
Wiertarka, jak podatkowa kontrola.
może dotknąć samego nerwu,
i wtedy...

- Co wtedy?

- Trzeba wyciągać schowane pieniądze i
płacić!

- Za co?

- Za to, że w zębie zrobiła się wielka dziura
i trzeba ją zaplombować.

- A skąd pan wie, jaką mam dziurę w zębie?

- No co pan? Ja tylko wiem, że kontrola
podatkowa
musi znaleźć dziurę w pańskim
zębie, nawet jeśli jej tam nie ma. Przecież

muszę płacić podatek, a skąd wezmę
pieniądze,
jak nie z dziupli w pańskim zębie?

- Tak pan myśli. Że w moim zębie są dolary?

- Jestem tego pewien. Może są tam grzywny.
Jednak wie pan, zęby to zęby,
może być w nich wszystko, więc dlatego
człowiek musi, musi cierpieć...

SŁOWIKI I ŻABY

Wiosna.

Śpiewają słowiki i żaby.

Kto piękniej - nie wiem.

Być może, słowiki.

One jak Mozartowie, cieszą się,
serduszka rozrywając ze szczęścia,
a promienie wieczornej zorzy
kołyszą w błękitnym niebie
ich ciała.

Ale mimo wszystko
może to żaby
lepszymi są śpiewakami.
Tkwią po szyję w błocie,
ale słyszy się w ich smutku
pragnienie żeby dotknąć nieba.
I ich pieśń budzi współczucie,
jak pomruki niemowy,
który cieszy się pocałunkami
ukochanej.

SŁOWIANIE

Zebrali się Słowianie na kongres:
żyto, pszenica, proso, fasola, gryka,
jęczmień, soczewica, groch, owies,
i dąb...

Nie dziwcie się - mówi -
ja wasza rodzina,
mam tylko grubszą łodygę!
Miłuję pokój!

Zdziwili się Słowianie -
Jaka potęga!
Jacy tytani słowiaństwa na świecie rosną!

A dąb im mówi:, -
Stawajcie wszyscy pode mną,
a was nakarmię i napoję,
ze swoich liści gnoju wam nagotuję,
będziecie żyli, jak w raju.
Będziecie rosnać pod moimi konarami,
i, jeśli czytaliście "Metamorfozy",
to przygotujcie się, - ja leśnymi czarami
mogę dębczaka zrobić z mimozy!
Wkrótce i wy się staniecie drzewami
a ja was będę od błyskawic chronił
i panować będę nad wami,
siostrzyczki i braciszczkowie moi!
A Słowianie pomyśleli,
pomyśleli,
pomy...

I mówią: choć tyś i największy w naszym
rodzie,
i kusi być takim
jaki ty jesteś,
ale co z tego wyjdzie?
same dębowe lasy!
A poza tym nam bardzo droga
nasza wolność,
Tak powiedzieli Słowianie -
żyto, pszenica, proso, gryka, jęczmień,
soczewica,
groch, owies i nawet fasola.

KOŃ JÓZEFA PONIATOWSKIEGO

Przyjechał Leonid Kuczma
do Warszawy,
i orkiestra przed prezydenckim pałacem
zagrała
“Jeszcze nie umarła Ukraina”

A brązowy rycerz Poniatowski,
który dawno już się zatrzymał przed
pałacem
i w żaden sposób nie może zeskoczyć z
siodła,
pyta swojego brązowego konia:
- Co to za pieśń? Czyj to hymn grają?

A spiżowy koń odpowiada:
“To hymn Ukrainy, panie generale!”

A brązowy rycerz Poniatowski
dalej pyta:
“Skąd wiesz? Nie ma słów,
słyszałem tylko melodię!”

A brązowy koń odpowiada:
“Proszę spojrzeć, o tam między
ambasadorami
stoi poseł Ukrainy. Średniego wzrostu,
siwy.
Zawsze, kiedy koło nas przechodzi
zwraca się do mnie zrozumiałym językiem,

przecież wszyscy moi przodkowie byli na
służbie
ukraińskich Kozaków. Koniu - mówi -
czy nie znudziło ci się tak stać tutaj.
Zajrzyj kiedyś do mnie na aleję Szucha 7,
a rozczeszę ci brązową grzywę!
I śmieje się...
I śmieje ...
A dziś, gdy tylko zagrali tę
pieśń, zapłakał...

KAMIEŃ

Każdy kamień ma miejsce:
ten - w pierścionku, ten - w koronie,
ten w ścianie, ten - w ogrodzeniu,
ten w nagrobnym pomniku,
ten w brukowanej drodze,
ten na dnie rzeki lub morza,
jednak każdy ma miejsce,
gdzie pełni służbę umacniając
siłę i piękno ziemi.

Dobrowolnie nie ustąpi
miejsca własnego nikomu
żaden kamień.
Tylko kamień
trochę do mnie podobny,
w polu wyorany przez pług,
kamień z odartym bokiem,
z naderwanym korzeniem,
posuwa się po polu
dobrowolnie, by ustąpić
miejsca małemu ziarenku,
kiełkowi i kłoskowi
by one pełniły swą służbę
umacniając siłę i piękno ziemi.

Ja - kamień wśród kamieni,
też mam własne miejsce
i nikt nigdy mnie

nie zepchnie z mojego miejsca,
żaden pług mnie nie wyrwie
z bryły ojczystej ziemi.

A jakby to się stało,
nie będę leżeć na polu,
odsunę się, odczołgam,
wmurowę się w drogę,
upadnę na dno potoku,
a wszystko po to tylko, by zostać
wiernym kamiennej naturze
i pełnić wraz z kłosem
odwieczną służbę umacniania
siły i piękna ziemi.

SMOK

W pewnej kijowskiej restauracji
przysiadł się do mojego stolika smok.
"Kiedy byłeś maleńki - powiada -
wierzyłeś bajkom, że w walce ze mną
odrąbałeś mi dwie głowy -
prawą i lewą."

Istotnie, smok miał tak duże plecy,
że najwyraźniej mogły na nich rosnąć
jakieś dodatkowe głowy.

"Jestem ci wdzięczny - powiada smok -
bo od tego czasu, gdy stałem się centrystą
to znaczy - z centralną głową -
mam pewien mir wśród smoczej nacji!"

Jego czerwone, ogniste oczy
były napełnione łzami radości.

"Rozumiem ciebie, smoku - powiedziałem -
bo mnie trudno żyć nawet z
jedną głową, która odchyła się
to na lewo, to na prawo!"

NIE MÓW

Nie mów
że nic się nie stało
kiedy twoja matka zapłakała
Nie mów
że znasz prawdę
kiedy zaśmiała się twoja żona
Nie mów
że znasz drogę
kiedy droga ciebie nie zna
Nie mów
że umiesz czytać
kiedy boisz się spojrzeć w lustro
Nie mów
że kochasz ojczyznę
bo to może być prawdą
dopiero kiedy umrzesz

POCAŁUNKI

W Dnieprze z tobą myśmy się kąpali,
dotykali młodymi ciałami,
ustami i czołami,
plecami i piersiami myśmy się całowali,
na piasku potem leżeliśmy,
aż powysychają pocałunki,
a gdy już całkiem wyschły,
w niebiosą uleciały
jak jesienne liście,
na niebie jaśniały,
jak gwiazdy błyszcząły,
tęsknotą nasze serca napełniały.

ŁAJDAKOWI

Spotkałem się z tobą, jak z brudnym
deszczem.

Przeszedłem obok ciebie i żyję,
a ciebie nie ma.

Nawet wdzięczny ci jestem za twoje błoto,
bo zmywszy je, zobaczyłem
swoją twarz taką, jaka jest.

Wchłoneła cię ziemia,
nie ma ciebie,
a ja będę nawet wtedy,
kiedy stanę się ziemią w ziemi,
a światłem w świetle.

KATOWNIA

Przechodziłem w Gdańsku
koło tego domu,
w którym za czasów krzyżackich była
katownia
i usłyszałem krzyki
zza czerwonego muru,
jakby stara cegła jęczała
i płakała.

W tej samej chwili znalazłem się w
rodzimym Jabłonowie
i swój własny krzyk
usłyszałem spod ziemi,
bo ten budynek, gdzie mnie katowali
enkawudziści,
zapadł się pod ziemię.

PISANKA

Ten świat to pęknięta pisanka;
nie rozpadła się,
ale głębokie szczeliny w skorupie
pokazują, że na ziemi żyją ślepcy,
którzy nie widzą
niebezpiecznych rozpadlin;
tańczą, bawią się,
nienawidzą podobnych do siebie,
zabijają się wzajemnie,
a krew wpływa
w wyżłobienia i niszczy skorupę,
i już wulkan - żółtko -
z zarodkiem strasznej śmierci -
pokazuje czerwone pazury,
lecz nie widzą ich oczy niewidzące!
Tak żyją ślepcy na bożej skorupie,
pękniętej i drżącej,
na skorupce cienkiej,
cienkiej, cieniუსieńkiej.

MILCZENIE

Całe życie uczyłem się milczeć.
Mówiłem, a potem przepraszałem,
Wstydziłem się swoich słów,
Żałowałem, że znów słowo
powiodło mnie na pokuszenie, nauczyłem
się być milkliwym,
powoli stawałem się jeszcze
małomówniejszym.

Oto i czas nadchodzi, kiedy moja nauka
moim ja
zawładnie do końca;
będę milczał, choć będzie wołać prawda,
choć będą wzywać przyjaciele i kochanka,
będę milczał i na głos Ukrainy
nie odpowiem... I krzyż nade mną
rozłoży ręce, powie, jak profesor:
"Kiepski to był uczeń, ale wreszcie,
nauczył się największej mądrości -
milczy!"

ZIELONE ŚWIĘTA

Trawa na łące
i na podłodze
trawa na domu
i na oborze

A po tych trawach
w trwodze cichutkiej
dziewczyna chodzi
nogi białutkie

Chodzi dziewczątko
w zieleni brodzi
całuje zielen
białutkie nogi

W kolana w uda
w paluszki w stopy
dziewczątko chodzi
księżna Europy

O nie oglądaj
się moja rusałko
życie minęło
a mnie nie żal go

Też muszę w trawę
zmienić się bose
by nogi umyć
twe w chłodnej rosie
i pocałunki
cierpkie składając
od stóp po włosy
okryć cię całą

NIE MA MNIE

Wiosennie słońce przebija
grube mury.
Jak diamenty na dłoni Boga,
Warszawa lśni oknami.
Z pałaców wychodzą magnolie.
przejrzyste fioletowe sukienki,
ciał nie widać,
ale wiem,
pod sukienkami tęsknią dziewczęce piersi
od namiętności...

A jak tam moje podkijowskie drzewa?
na pewno zakwitły,
zakwitły beze mnie,
to bardzo dziwne.
Beze mnie kwitnie Ukraina,
lecz żaden kwiatek
mnie nie widzi,
nie pamięta
moich smutnych oczu.

A może naprawdę
mnie nie ma?
Bo nie bez powodu tam mnie szukają
wpijając wzrok w każdą postać
nieśmiertelne oczy wiśni i czereśni!
A tu mnie nie widzą, bo nie znają,
magnolie, forsycje i morele,

jakbym tak samo
stał się przezroczysty, i znikł,
zaprzepaścił się w nicości
i stracił istność.
Jeśli wiosną żaden kwiat mnie nie widzi,
to fatalnie.
Mnie nie ma.

PORZĄDEK

Już wszyscy ludzie
należą do jednej partii,
i w każdym oknie każdego domu,
jak słońce,
świeci uśmiech wodza.
Porządek.

Już wszystkie drzewa
na wiosnę wypuszczają
nie swoje,
a brzozowe liście.
Porządek.

Wszystkie kukułki, sikorki, i szpaki, i
skowronki
śpiewają słowiczymi głosami.
Porządek.

Już wszystkie narody
mówią jednym językiem,
i wszystkie książki,
napisane przed jednojęzycznością
różnymi językami
zostały spalone.
Porządek.

Już dzieci się nie rodzą,
a starzy ludzie umierają,
świat pustoszeje,
a miasta
obracają się w góry śmietników,
gdzie w jamach wysokimi głosami
szczury śpiewają:
“Porządek, porządek, porządek!”

PIĘKNO

Kochana! Czemu przyciąga mnie twój wzrok
wylękniony,
który jakby mówił: - błagam
o twoją siłę, obroń mnie!
Wiem,
tam gdzie panuje strach, nie ma piękna,
ale czemu przestrasz,
ukryty w rozbłyskach nieba,
we wzburzonym morzu,
w płomieniach pożaru
ujawnia piękno?

Za ludzkim strachem
stoi jakby wyższa siła
ludzkiej natury,
która do czasu się korzy,
i patrzy błagalnymi oczami,
lecz tylko dobrze się przypatrz, a zobaczysz
w nich
i morze wzburzone,
i płomienie pożaru,
i błyskawice, rozcinające niebo.

O, OJCZE MÓJ NIEBIESKI

Kiedy Jezusowi szatan
na pustyni
ukazywał przyszłość ludzkości,
ukrył syberyjskie obozy,
ogrodzone kolczastym drutem.
jeziora w karelskim lesie,
pokryte krą szarych mózgów,
które wyciekły przez przebite potylice
pisarzy -
(enkawudziści, jak gestapowcy
strzelali zawsze z tyłu),
ukrył dym Treblinki, który roznosił nad
polami loki kobiet,
ukrył podobną do grzyba chmurę nad
Nagasaki,
słowem, ukrył charakterystyczne cechy,
naszego stulecia

I dopiero z wysokości Golgoty i krzyża,
już do niego przybity,
Jezus zobaczył spuchnięte z głodu dzieci
na szczęśliwej Ukrainie,
zobaczył oświęcimskie piece,
zobaczył krwi
pulsujący strumyk
pod fundamentami więzienia w Katyniu,
i wzdrygnął się
i pojął,
że jego śmierć nie może być

pokutą za zbrodnie ludzkości.
I gorzko płacząc, myślał,
jak każdy ziemski człowiek, który ma już
umrzeć:
“O panie, Ojcie mój niebieski
po co żyłem, i za co umieram?!”

U STEFANYKA

Przyjechałem do Stefanyka
do Krakowa,
a Stefanyka nie ma.
Na domu, gdzie była kiedyś tablica,
która mówiła - "on tu mieszkał" -
głęboka rana.
On tu mieszkał, i byłem pewien,
że gdzie mieszkał, tam mieszka.
Bo Stefanyk - to Stefanyk,
ani wyjechać na urlop,
ani umrzeć nie może.
Bywałem tu,
jak do domu
przychodziłem pod tablicę,
witałem się z krzepkim gospodarzem,
pytałem, jak się panu żyje
w Polsce, panie bracie...
On patrzył smutno-smutno:
- Poumierali moi przyjaciele,
nikt nie przychodzi z wizytą."
Choć było tam trochę ciasno,
siedzieliśmy, pili piwo,
wspominali Kołomyję,
Rusów, Śniatyn i Stopczatów...

A teraz na tym domu
blizna!
Wyrwali tablicę -
krew zaschła na czerwonej
jeszcze austriackiej porządnej cegle.

I boli mnie ta rana!
Niech boli, pojedę do Rusowa,
stanę przy jego domu,
będę płakał powoli,
ból będę spłakiwał,
łzy w rękaw chowając.
Nie, nie będę płakał. Dosyc.
Napłakaliśmy się, panowie,
poszukajcie tej tablicy,
zasłońcie na cegle ranę,
a jak już poumieraliście,
to wstawajcie, bo Stefanyk,
wart tego, żeby zmartwychwstali
jego przyjaciele w całej Polsce.

KRETY

Krety chodzą w ciemnościach korytarzy.
Bardzo rzadko
wysuwają wąsy
z kretowiska,
ze wstrętem odwracają się
od niebieskiego światła.

Strach zapędził je pod ziemię
i nie przejrzą dopóty,
dopóki nie pozbędą się lęku
przed życiem na powierzchni,
gdzie czyhają na nie wrony i wilki.

Strach odbiera wzrok
także i niektórym ludziom,
choć patrzą na słońce,
to widzą przed sobą tylko nory
swojej ciemnej świadomości,
usiłując dogonić
takie same jak oni krety.

STRZYŻYK

Zawiał wiatr od Dniepru
i wywiał ze mnie serce;
poleciało na Zachód
i upadło na gromadzkie pastwisko w
Stopczatowie,
gdzie dzieckiem pasłem krowę.
Jeśli nie wierzycie, wyjdźcie na Krusznyk,
popatrzcie, jak tam
w krzaku jałowca drży
maleńki ptaszek, strzyżyk,
koło swego gniazda, w którym
zanurzyłem kiedyś
swoje dłonie...

A moje serce
żyć nie może
bez tego ptaszka, z którym
latało kiedyś
na wypródkę.

ROZMOWA

Przyjechał do mnie
mój szkolny kolega
mówi: “Będę umierał”!.

“Nie umieraj, - mówię mu,
ulituj się nade mną. co zrobię,
kiedy ciebie zabraknie?”

“Będę umierał, - mówi -
nie mam siły żyć!”

“Nie umieraj - mówię mu - nie obrażaj
mnie,
bo przyłożę!

TRYZUB

Patrz, patrz, ale nigdy
się nie napatrzysz... - Herb Ukrainy...
to przecież orzeł, spadający z wysokości
nieba,
kierujący rozłożonymi skrzydłami,
w zdobycz nacelowuje swój dziób,
lecz nie - czytaj - to przecież mocne litery,
splcione w mężne słowo "wolność"
gdzie "l" nad "o" stoi tak jakby w obronę
brało okrągłą bezbronną literę;
lecz nie, przyjrzyj się lepiej - ojciec i matka
dziecko swoje trzymają między sobą,
tak jakby za ręce prowadzili je do szkoły;
lecz nie - to drzewo życia, które dwa konary
rozłożyło nad szerokim pniem;
lecz nie - ty tylko dobrze popatrz -
to między udami młodymi
idzie ostry pęd życia, który daje
początek i nieśmiertelność rodu:
lecz nie, to watra która płonie na niebie
w jesienny dzień i woła ludzi
by się przy niej ogrzali, to wszystko tryzub
lecz nie, bracia,
to chrześcijańska trójca, którą
ukazali nam ewangeliści,
szukający pramądrości i zbawienia
w potrojonym obrazie Najwyższego,
w troistym sednie wszystkiego, co żywe...

Nie napatrzysz się, bo z postacią tryzuba
złączeni są bohaterowie Krutyw i Bazaru,

jego rysunek
przypominają kołpaki żołnierzy UPA,
kołnierze siczowych strzelców,
trzy palce małej dziewczynki,
która siedziała na ojcowskich plecach
nad morzem wiecu kijowian
w sobotę,
24 sierpnia
1991 roku,
trzy jasne paluszki
wzniesione w górę
nad budynkami Kreszczatyka,
nad głową hetmana Bohdana,
nad kopułami soboru świętej Zofii.

WOLNOŚĆ

Wolność, jak łódź.
Gnije, gdy stoi na uwięzi,
kierowana wiosłami płynie od brzegu do
brzegu,
a puszczone bez steru na wodę - znika.

Wolność, jak szarotka.
Nie utrzyma się na czarnoziemnych
nizinach,
a rośnie i kwitnie na kamienistych
wysokościach połonin.

Wolność, jak modlitwa.
W sercu wiernego odkrywa Boga,
a w sercu niewierzącego - diabła.

Wolność, jak pole.
Pracujesz - dzwoni kłoskami,
nie pracujesz - zarośnie burzanem.

Wolność, jak kobieta.
Przyciąga niedostępnością,
a sprzedajnością - budzi wstręt.

Wolność, jak brzytwa.
W pewnej ręce goli,
w drżącej - kaleczy twarz.

Wolność, jak matka.
Zaszłochasz za nią dopiero wtedy,
gdy zostawi ciebie na zawsze.

Wolność, jak słońce.
Niesprawiedliwie rozdziela swe ciepło
między różne ziemie,
ale bez niego nie ma życia na planecie.

KSIEŻNICZKA

Zejdź z płótna - powiedziałem.
Zeszła.

Wziąłem ją za rękę
i zacząłem zsuwać jeden po drugim
pierścionki z jej palców.

Kolczyki zdjęła sama.

Pani jest z pewnością księżniczką -
powiedziałem.
Tyle kosztowności....

Myślałam, że pan mnie rozbiera,
a pan liczy złoto! –

powiedziała rozgniewanym głosem.

Nie, chciałem się tylko dowiedzieć, czy pani
jest księżniczką....
- Milczeć! Rozczarował mnie pan!

Wróciła na płótno
i wszystkie pierścienie znów załśniły
na jej paluszkach.

Oparzył mnie ironiczny uśmieszek na jej ustach.

Nie mogłem dłużej patrzeć
na portret kobiety w moim numerze
i poprosiłem recepcjonistę
by przeniósł mnie do innego pokoju
tego szalonego hotelu...

NA BOSAKA

Mój dziadek powiedział: jak umrę,
nie obuwajcie mnie,
chcę wejść na tamten świat boso.
Kiedy leżał na łóżku
patrzyłem na jego stopy.
Były czarne, grube, miejscami poprzebijane.

Skóra na palcach i piętach była
żółta, jak воск,
ale po bokach w szczelinach czerniały
smugi,
napelnione naszą ziemią.

Kołące ścierniska i pokosy
na tych stopach nie zostawiły żadnego śladu
wypróbowane miejsca - to były ślady
gwoździ,
jakie wbijały się w dziadkowe nogi.
kiedy mieszał glinę, żeby nią
wysmarować drewniane ściany naszej chaty
i stajni...

Skąd brały się te gwoździe w glinie,
nie wiedział nikt, ale były tam,
wielkie, zardzewiałe, ostre,
jak przeznaczone na ukrzyżowanie.

Mój dziadek wierzył w Boga,
chciał na tamtym świecie
pokazać swoje stopy,
podobne do nóg Zbawiciela,
i mu się udało.

ЗМІСТ

ЖИТТЯ НА МАТЕРИНОМУ РУШНИКУ. МИКОЛА ЗИМОМРЯ	5
--	---

1. КИЇВ У ТРАВНІ	26
2. МУХА	27
3. МАСКА	28
4. ВСЕ – ТВОЄ	29
5. КОРА	30
6. ЗАПІЗНО І ЗАСКОРО	32
7. КІНЕЦЬ СВІТУ	33
8. ФОТОГРАФІЇ	34
9. ЗЕМЛЯ З ТАРАСОВОЇ МОГИЛИ	35
10. ЧУЖИНЕЦЬ	37
11. ДВЕРІ	38
12. САМОТНІСТЬ	39
13. ДАРУНОК СТАЛІНА	40
14. ГРІШНИЦЯ	41
15. КАЖАН	42
16. ВПЕРШЕ	43
17. ДУША	45
18. ЖІНКИ	46
19. КРИЛА	47
20. НЕПОРОЧНІ	48
21. СХОДИ	49
22. ДЕРЕВО	50
23. ВІКНА	51
24. ЖИТТЯ	52
25. Я Є	53
26. СВЯТИЙ МИКОЛА	54
27. КУДЕЛЯ	55

28. ПРИМХА	56
29. ПАВИЧ	57
30. НАРЕЧЕНА	58
31. КОНСІЛУМ	59
32. НАПЕРСТОК	60
33. СОБАКА	62
34. СКАТЕРТИНА	63
35. ЛЮЛЬКА	65
36. ДЕНТИСТ	67
37. СОЛОВ'Ї І ЖАБИ	69
38. СЛОВ'ЯНИ	70
39. КІНЬ ЮЗЕФА ПОНЯТОВСЬКОГО	72
40. КАМІНЬ	74
41. ДРАКОН	76
42. НЕ КАЖИ	77
43. ПОЦІЛУНКИ	78
44. НЕГІДНИКОВІ	79
45. КАТІВНЯ	80
46. ПИСАНКА	81
47. МОВЧАННЯ	82
48. ЗЕЛЕНІ СВЯТА	83
49. МЕНЕ НЕМА	85
50. ПОРЯДОК	87
51. КРАСА	89
52. О БАТЬКУ МІЙ НЕБЕСНИЙ	90
53. У СТЕФАНІКА	92
54. КРОТИ	94
55. ВОЛОВЕ ОЧКО	95
56. РОЗМОВА	96
57. ТРИЗУБ	97
58. СВОБОДА	99
59. ГРАФІНЯ	101
60. БОСОНІЖ	102

SPIS TREŚCI

ŻYCIE NA MATCZYNYM RĘCZNIKU. MYKOŁA ZYOMRYA	15
1. KIJÓW W MAJU	106
2. MUCHA	107
3. MASKA	108
4. WSZYSTKO – TWOJE	109
5. KORA	111
6. ZA PÓŹNO I ZA WCZEŚNIE	113
7. KONIEC ŚWIATA	114
8. FOTOGRAFIE	115
9. ZIEMIA Z GROBU TARASA	116
10. OBCY	118
11. PRZEJŚCIE	119
12. SAMOTNOŚĆ	120
13. PODARUNEK STALINA	121
14. GRZESZNICA	122
15. NIETOPERZ	123
16. PIERWSZY RAZ	124
17. DUSZA	126
18. KOBIETY	127
19. SKRZYDŁA	128
20. NIEWINNI	129
21. SCHODY	130
22. DRZEWO	131
23. OKNA	132
24. ŻYCIE	133
25. JESTEM	134
26. ŚWIĘTY MIKOŁAJ	135
27. KĄDZIEL	136
28. ZACHCIANKA	137

29. PAW	138
30. NARZECZONA	139
31. KONSYLIIUM	140
32. NAPARSTEK	142
33. PIES	144
34. SERWETA	145
35. FAJKA	147
36. DENTYSTA	149
37. SŁOWIKI I ŻABY	151
38. SŁOWIANIE	152
39. KOŃ JÓZEFA PONIATOWSKIEGO	154
40. KAMIEŃ	156
41. SMOK	158
42. NIE MÓW	159
43. POCAŁUNKI	160
44. ŁAJDAKOWI	161
45. KATOWNIA	162
46. PISANKA	163
47. MILCZENIE	164
48. ZIELONE ŚWIĘTA	165
49. NIE MA MNIE	167
50. PORZĄDEK	169
51. PIĘKNO	171
52. O, OJCZE MÓJ NIEBIESKI	172
53. U STEFANYKA	174
54. KRETY	176
55. STRZYŻYK	177
56. ROZMOWA	178
57. TRYZUB	179
58. WOLNOŚĆ	181
59. KSIEŻNICZKA	183
60. NA BOSAKA	185

A 9548

2/145

89